

Harrastustakuusta totta –keinoja lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella

Päivi Sorvari

Työelämän kehittämissuunnitelma

Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma

YAMK

2018

Tekijä(t) Päivi Sorvari	
Koulutusohjelma Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelma	
Raportin/Opinnäytetyön nimi Harrastustakuusta totta –keinoja lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella	Sivu- ja liitesivumäärä 58+4
<p>Lasten ja nuorten harrastustoiminta on noussut viime vuosikymmeninä yhteiskunnalliseksi keskustelun aiheeksi mm. harrastusten kohonneiden kustannusten vuoksi, mutta myös opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän ja maaliskuussa 2017 julkaiseman jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluinen harrastus –työryhmän raportin myötä. Raportissa selvitetään lasten ja nuorten harrastamisen esteitä ja mahdollisuuksia ja esitetään mm. valtiolle, kunnalle, yhdistyksille ja järjestöille keinoja siihen kuinka he voisivat omilla toiminnoillaan vaikuttaa siihen, että harrastustakuu -jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi mieluinen harrastus toteutuu.</p> <p>Harrastamisella tarkoitetaan ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista, jossa katsotaan yhdistyvän yhteisöllinen toiminta ja omatoiminen harrastaminen. Nuorten omatoimiseen harrastamiseen kuuluvat myös vapaaehtoistoiminta sekä tapahtumien ja projektien järjestäminen. Tutkimusten mukaan 89 prosentilla suomalaisista 7-29 –vuotiaista on jokin harrastus.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullisen tutkimuksen menetelmin koostettu työelämään sovellettu kehittämistyö, jossa yhdistyvät valtakunnallinen tutkimustieto, tutkijan sekä vapaa-aikapalveluiden harrastustiimin jäsenten kokemukset ja muiden kuntien hyvät käytänteet. Tavoitteena on kehittää 7-18-vuotiaiden lasten ja nuorten harrastustoimintaa Kirkkonummella. Kehittämistyö pohjautui prosessityöskentelyyn fenomenologis-hermeneuttisen ajattelutavan mukaan, jonka avulla selvitettiin harrastustakuuilmion kokonaisuutta ja siihen vaikuttavia yksittäisiä asioita.</p> <p>Reilun kahdeksan kuukauden aktiivisen prosessin aikana selvisi, että harrastustoiminnan kehittäminen kunnassa koostuu lasten ja nuorten, huoltajien, harrastustoiminnan järjestäjien, kunnan eri hallintokuntien, lajiliittojen ja valtion tekemistä valinnoista ja ratkaisuista. Kirkkonummen kunnassa lähdetään kehittämään ja toteuttamaan harrastustakuuta mm. maksuttoman matalan kynnyksen harrastustoiminnan ja HarrastusSankarit-toiminnan kautta sekä järjestämällä yhteistyössä vapaa-aikapalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa lasten ja nuorten harrastustapahtumia sekä ottamalla käyttöön harrastushaku.fi-palvelu harrastustoimintojen esille tuomista varten. Kehittämistyössä selvisi myös se, ettei kunnassa ole tarpeeksi tietoa ja keinoja siihen kuinka osallistamme ennen kaikkea lapset ja nuoret sekä paikalliset yhdistykset kehittämistyöhön mukaan. Kehittämistyön suurin anti työyhteisöllemme on yhteisen keskustelukulttuurin luominen harrastustakuuilmion ympärille, jonka avulla meillä on mahdollisuus onnistua tulevaisuudessa saavuttamaan harrastustakuun tavoite –jokaiselle lapselle ja nuorelle vähintään yksi mieluinen harrastus.</p>	
harrastukset, harrastaminen, kunta-ala, lapset, nuoret, kvalitatiivinen tutkimus	

Author Päivi Sorvari	
Degree programme Degree Programme in Sport Development and Management/ Master of Sports Studies	
The title of thesis The hobby guarantee for real – methods for developing children's and young people's recreational activity in Kirkkonummi.	Number of pages and appendices 58+4
<p>In recent decades, hobbies for children and for young people have returned as a social debate topic because of the increased costs of hobbies, but also due to the hobby guarantee report of the Ministry of Education and Culture. The report was published in March 2017, and it contains obstacles and opportunities for hobbies and presents ways how the state, municipalities, associations and organizations can influence the hobby guarantee - at least one hobby for every child and young person.</p> <p>Recreational activity means guided or self-motivated action in a group or independently, which can be considered to combine communal and independent activity. Independent activity of young people also includes volunteering and organizing events and projects. According to research, 89% of Finnish 7-29-year-olds have a hobby.</p> <p>This thesis is a qualitative research combining national research data, experiences of the researcher and knowledge of hobby group members along with experiences of other municipalities. The main goal of the thesis was to develop recreational activity for 7-18 year-old children in the municipality of Kirkkonummi. The development was based on process work and on a phenomenological-hermeneutical way of thinking that helps identify the whole hobby guarantee phenomenon and all the individual issues affecting it.</p> <p>During the eight-month active process, it has become clear that the development of recreational activities in the municipality consists of choices and solutions made by children, guardians, activity organizers, municipal administrations, federations and state. The municipality of Kirkkonummi is going to develop and implement a hobby guarantee by offering free low-threshold hobbies and HobbyHerous activities and organizing events with the third sector. Hobbies will also be introduced via Harrastushaku.fi service. The thesis also showed that the municipality does not have enough information and ways to involve children, young people and local associations in the development work. The biggest reward for the community from the development work is that a culture of dialogue around the hobby guarantee phenomenon was created, ensuring success in achieving the goal: at least one hobby for every child and young person.</p>	
Key words: hobbies, recreational activity, the municipal area, children, youth, qualitative research	

Sisällys

1	Johdanto	3
2	Kehittämistyön tausta	6
2.1	Kirkkonummen kunta	6
2.2	Kirkkonummen kunnan hallinto ja poliittinen päätöksenteko	9
2.3	Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala ja vapaa-aikapalvelut	10
2.4	Kunnan velvollisuudet harrastustoiminnan järjestämisessä	12
2.5	Kirkkonummen kuntastrategia 2018-2021	12
2.6	Harrastustakuu –jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen	13
3	Harrastaminen.....	16
3.1	Harrastamisen ja harrastuksen määrittely	16
3.2	Lasten harrastaminen tutkimusten valossa	16
3.3	Harrastamisen esteet ja mahdollisuudet	18
3.4	Harrastamisen kustannukset liikuntaharrastusten näkökulmasta	20
4	Kehittämistyö	26
4.1	Kehittämistyö laadullisen tutkimuksen menetelmin.....	26
4.2	Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote.....	29
4.3	Kehittämistyön luotettavuus	30
5	Keinoja harrastakuun toteuttamiseksi Kirkkonummella.....	32
5.1	Kunnan hallinnoimat tilat ja niiden käyttäminen	32
5.1.1	Liikuntatilojen käyttämiseen liittyvät selvitykset	34
5.2	Liikunnan avustukset Kirkkonummella	36
5.3	Maksuton matalan kynnyksen harrastustoiminta	37
5.3.1	Maksuttoman matalan kynnyksen harrastustoiminnan kustannukset	39
5.4	Harrastaminen koulupäivän aikana	41
5.4.1	HarrastusSankarit	42
5.5	Harrastushaku.fi -palvelu	44
5.6	Lasten ja nuorten osallisuus.....	46
5.7	Harrastuspassi kokeilukulttuurin tukemiseksi	47
5.7.1	Harrastuspassi Kirkkonummella	48
6	Pohdintaa.....	51
6.1	Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelman hyödyt oppimisprosessiin.....	54
6.2	Työskentely harrastustiimissä	55

6.3	Harrastustakuusta totta?	56
6.4	Loppusanat	57
7	Lähteet	59
8	Taulukko-, kuva ja kuvioluettelot	62

1 Johdanto

Kirkkonummi on Länsi-Uudellamaalla sijaitseva reilun 39 000 asukkaan kunta, jossa asuu 7-18-vuotiaita lapsia noin 7000 (Taloustutkimus TA Oy Kirkkonummen väestöproduktio 2017). Kunnan palvelut ovat keskittyneet kolmeen kuntakeskukseen: idässä Masalaan, pohjoisessa Veikkolaan ja etelä-keskustassa keskustaan. Opinnäytetyöni tavoitteena on löytää vastauksia siihen millä keinoin harrastustakuusta –jokaiselle lapselle ja nuorelle mieleinen harrastus toteutuisi Kirkkonummella.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta on noussut viime vuonna yhteiskunnalliseksi keskustelun aiheeksi mm. harrastusten kalleuden vuoksi, mutta myös opetus- ja kulttuuriministeriön teettämän ja maaliskuussa 2017 julkaiseman jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluinen harrastus –työryhmän raportin myötä. (Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19) Raportissa selvitetään lasten ja nuorten harrastukseen liittyviä asioita esteistä mahdollisuuksiin ja esitetään mm. valtiolle, kunnalle, yhdistyksille ja järjestöille keinoja siihen kuinka he voisivat omilla toiminnoillaan vaikuttaa siihen, että jokaiselle lapselle ja nuorelle pystyttäisiin takaamaan vähintään yksi mieluinen harrastus.

Tutkimusten mukaan harrastamisella tarkoitetaan ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista, jossa katsotaan yhdistyvän yhteisöllinen toiminta ja omatoiminen harrastaminen. Nuorten omatoimiseen harrastamiseen kuuluvat myös vapaaehtoistoiminta sekä tapahtumien ja projektien järjestäminen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 10). Vuonna 2016 julkaistussa Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa harrastuksella ei tarkoitettu pelkästään ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista toimintaa, mitä itse pitää harrastuksenaan. Tällöin harrastamiseksi katsottiin myös esimerkiksi yksin harrastaminen kotona (Merikivi & Myllyniemi & Salasuo (toim.) 2016, 56).

Tutkimusten perusteella lasten ja nuorten harrastaminen on yleistä. Vuoden 2016 vapaa-aikatutkimuksen mukaan 89 prosentilla suomalaisista 7-29 –vuotiaista on jokin harrastus (Merikivi & Myllyniemi & Salasuo (toim.) 2016, 56). Valtakunnallisen Koululaiskyselyn 2017 mukaan vuosiluokkien 1-6 tytöistä 80 prosentilla ja saman ikäluokan pojista 81 prosentilla on harrastus, vuosiluokkien 7-10 tytöillä 71 prosentilla ja vastaavasti saman ikäryhmän pojilla 67 prosentilla on harrastus. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan Kirkkonum-

men vuosiluokan 4 ja 5 oppilaista 87,3 prosenttia ilmoittivat viettävänsä aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa ja vuosiluokan 8 ja 9 oppilaista 93,8 prosenttia harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa.

Opinnäytetyö on laadullisen tutkimuksen menetelmin koostettu työelämään sovellettu kehittämistyö, jonka tavoitteena oli tutkimustiedon, kokemusten ja ammattikäytäntöjen yhdistäminen harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella. Kohderyhmäksi valikoitui 7-18 –vuotiaat lapset ja nuoret käytettävissä olevien aineistojen ja harrastustiimissä käytyjen keskustelujen perusteella. Harrastustiimi on vapaa-aikapalveluiden tulosityksiköiden työntekijöistä koottu kuuden hengen työryhmä, jonka tehtävänä on lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen erityisesti vapaa-aikapalveluiden osalta.

Omat motiivini kehittämistyölle lähtee niinkin kaukaa kuin omasta lapsuudestani. Vartuin Kiuruvedellä, pienessä pohjoissavolaisessa kaupungissa, jossa oli mahdollisuus harrastaa helposti sellaisia harrastuksia, joita itse halusin. Välimatkat olivat lyhyitä, harrastukset olivat edullisia, minulla oli ystäviä niin koulussa kuin harrastusten parissa ja ennen kaikkea opin rakastamaan liikuntaharrastuksiani. Liikunta-ala on sittemmin tarjonnut minulle mahdollisuuden opiskella alaa sekä kokopäiväisen ammatin. Harrastustakuu aiheena kiehtookin minua siksi, että toivon mahdollisimman monelle lapselle ja nuorelle samanlaista mahdollisuutta kuin itselleni aikanaan suotiin. Lisäksi haluan tuottaa Kirkkonummen kunnalle lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi tietoa, jonka avulla meillä on mahdollisuus kehittää toimintaa uusin tavoin yhdessä harrastustoimintaa toteuttavien, kunnan eri hallintokuntien ja ennen kaikkea lasten ja nuorten kanssa. Uskon siihen, että mieleisen harrastuksen avulla lapsella ja nuorella on mahdollisuus toteuttaa omia unelmiaan, saada kavereita, oppia uusia taitoja, sopeutua yhteiskuntaan, päästä vaikeiden asioiden yli ja ennen kaikkea kasvaa ja kehittyä juuri sellaiseksi kuin hän on.

Tutkimusprosessin aikana perehdyin valmiina oleviin valtakunnallisiin tutkimustuloksiin ja aineistoihin sekä etsin muiden kuntien hyviä käytänteitä lasten ja nuorten harrastustoiminnasta. Harrastustakuuilmion laajuuden selvittyä keskityin peilaamaan harrastustakuuilmion osia erityisesti liikuntaharrastusten näkökulmasta, koska opiskelen liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa. Tästä huolimatta vapaa-aikapalveluiden harrastustiimissä tietoa pystyttiin hyödyntämään ja sitä sovellettiin Kirkkonummen ympäristöön soveltuvaksi. Prosessin lopputulokseksi syntyi opinnäytetyö, joka koostuu lasten ja nuorten harrastustoimintaa taustoittavista tiedoista ja esittää keinoja, joiden avulla Kirkkonummen kunta voi lähteä toteuttamaan harrastustakuun veloitetta –jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluinen harrastus.

Kehittämistyö selvensi sitä tosiasiaa, että lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen kunnassa koostuu usean tahon: lasten ja nuorten, huoltajien, harrastustoiminnan järjestäjien, kunnan eri hallintokuntien, lajiliittojen ja valtion tekemistä valinnoista ja ratkaisuista. Kunta ei voi vaikuttaa kaikkien toimijoiden tekemiin valintoihin, mutta omalla esimerkillään, valinnoillaan ja toimillaan kunnalla on iso rooli lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisessä. Kirkkonummella lähdetään kehittämään ja toteuttamaan lasten ja nuorten maksutonta matalan kynnyksen harrastustoimintaa ja HarrastusSankarit-toimintaa sekä järjestämällä yhteistyössä vapaa-aikapalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa lasten ja nuorten harrastustapahtumia sekä ottamalla käyttöön harrastushaku.fi-palvelu harrastustoimintojen esille tuomista varten. Lisäksi selvitetään lisää mm. liikkuvan harrastustoiminnan kehittämistä harrastuspakun avulla ja harrastuspassin käyttöönottamista Porin kaupungin nuorisopassin periaatteella.

2 Kehittämistyön tausta

2.1 Kirkkonummen kunta

Kirkkonummi on läntisellä Uudenmaalla sijaitseva noin 39 000 asukkaan kunta, joiden asukkaista noin 76 prosenttia on suomenkielisiä, noin 17 prosenttia ruotsinkielisiä ja muun kielisiä noin 7 prosenttia. Kirkkonummen naapurikuntia ovat idässä Espoo, lännessä Siuntio ja pohjoisessa Vihti. Lounaassa Kirkkonummella on yhteinen meriraja Inkoon kanssa. Kirkkonummi on yksi kymmenestä pääkaupunkiseudun kehyskunnasta, jotka muodostavat yhdessä KUUMA-seudun. Muita KUUMA-kuntia ovat Hyvinkää, Järvenpää, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti. KUUMA-kuntien tehtävänä on alueensa vetovoiman ja kilpailukyvyn yhteisesti sovittujen kehittämis- ja sekä edunvalvonnan keinoin. Kehittämistoimenpiteet KUUMA-kunnissa kohdistuvat laajasti mm. maankäyttöön, asumiseen ja liikenteeseen liittyen. (www.kuuma.fi)

Kuvio 1. KUUMA-seutu (www.kuuma.fi)

Kirkkonummen kunnan palvelut ovat keskittyneet kolmeen kuntakeskukseen: idässä Masalaan, pohjoisessa Veikkolaan ja etelässä keskustaan. Veikkolassa asuu noin 8700 asukasta, keskustassa reilut 20 600 ja Masalassa noin 9700. 7-18 –vuotiaita lapsia kunnassa asuu yhteensä reilut 7000. (Taloustutkimus TA Oy Kirkkonummen väestöproduktio 2017). Kirkkonummen lähistöllä sijaitsevat kunnat ja kaupungit, kuten Vihti, Espoo ja Helsinki täydentävät Kirkkonummen palvelutarjontaa. Kirkkonummen pohjoisosassa sijaitsevan Veikkolan asukkaat käyttävät noin 20 kilometrin päässä olevan Vihdin ja reilun 25 kilometrin päässä olevan Espoon palveluita erityisesti nopean valtatie 1 ansiosta, sillä Veikkolasta Kirkkonummen keskustan palveluihin ajaa henkilöautolla kauemmin kuin naapurikuntiin moottoritietä pitkin. Idässä sijaitsevan Masalan asukkaat pääsevät tällä hetkellä julkisen liikenteen ja kantatie 51 ansiosta Espooseen ja Helsinkiin 10-30 minuutissa, riippuen millä kulkee ja mihin matka suuntautuu. Tulevaisuudessa Länsimetron laajentuminen Kivenlahteen, lähelle Masalaa vaikuttaa varmasti siihen, että muiden kuntien tarjoamia palveluita käytetään entistä helpommin ja laajemmin kirkkonummelaisissa talouksissa. Lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksien osalta nämä vaikuttavat varmasti siihen, että mieluisan harrastuksen pariin siirrytään Kirkkonummelta naapurikuntiin.

Kuvio 2. Kirkkonummen kunta (www.kirkkonummi.fi/tietoa-kunnasta)

Kirkkonummen kunta on mukana UNICEFin Lapsiystävällinen kunta toimintamallissa, jonka tarkoituksena on edistää lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumista kunnan palveluissa, hallinnossa ja poliittisessa päätöksenteossa. Kehittämistyö pohjautuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Käytännössä lapsiystävällisyys tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lapsia kohdellaan kunnan asukkaina tasavertaisesti muihin asukkaisiin nähden sekä heidät otetaan mukaan palveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdenvertaisesti. Tavoitteena Lapsiystävällisessä kunnassa on, että lasten ja nuorten omaa asiantuntevuutta heidän arjestaan hyödynnetään päätöksenteossa ja lasten oikeudet turvataan kunnan talousarviossa. Lapsiystävällinen kunta toimintamallissa lapseksi katsotaan alle 18-vuotias. (Suomen UNICEF, Lapsiystävällinen kunta.)

Kunnan osalta kehittämistyö toimintamallin mukaan toteutetaan kaksivuotisessa syklissä kerrallaan, jonka aikana kartoitetaan lasten oikeuksien toteutumisen nykytila, suunnitellaan ja toteutetaan kehittämistoimenpiteet ja lopuksi arvioidaan niiden toteutumisen yhdessä Suomen UNICEFin kanssa. Kirkkonummella Lapsiystävällinen kunta toimintamallin kehittämistyöstä vastaa kunnanjohtajan nimeämä ohjausryhmä, johon kuuluu edustajia kunnan jokaiselta toimialalta, konsernihallinnosta ja luottamushenkilöistä. Lisäksi ohjausryhmään kuuluu nuorisovaltuuston jäsen sekä kokouksiin kutsutaan erikseen edustajia yhdistyksistä ja järjestöistä. Kehittämistyöstä vastaa erikseen nimetty koordinoija kunnan henkilöstöstä ja hänen varajäsenensä. Suomen UNICEF myönsi kuudentena Suomessa Kirkkonummelle Lapsiystävällinen kunta -tunnustuksen joulukuussa 2017.

2.2 Kirkkonummen kunnan hallinto ja poliittinen päätöksenteko

Kirkkonummen kunnan johtaminen perustuu kuntastrategian, talousarvion ja taloussuunnitelman sekä muiden valtuuston päätösten lisäksi hyvään hallintoon. Kunnanjohtajan vastuulla toimivan kunnan johtoryhmän tehtävänä on tukea luottamushenkilöiden päätöksentekoa omalla asiantuntevuudellaan. Johtoryhmään kuuluvat toimialojen johtajien lisäksi, kehitysjohtaja, talousjohtaja ja hallintojohtaja. Kunnan palveluorganisaatio muodostuu konsernihallinnosta sekä kolmesta toimialasta: kuntatekniikasta, perusturvasta sekä sivistys- ja vapaa-aikatoimesta. (Kirkkonummen kunnan hallintosääntö 2017.)

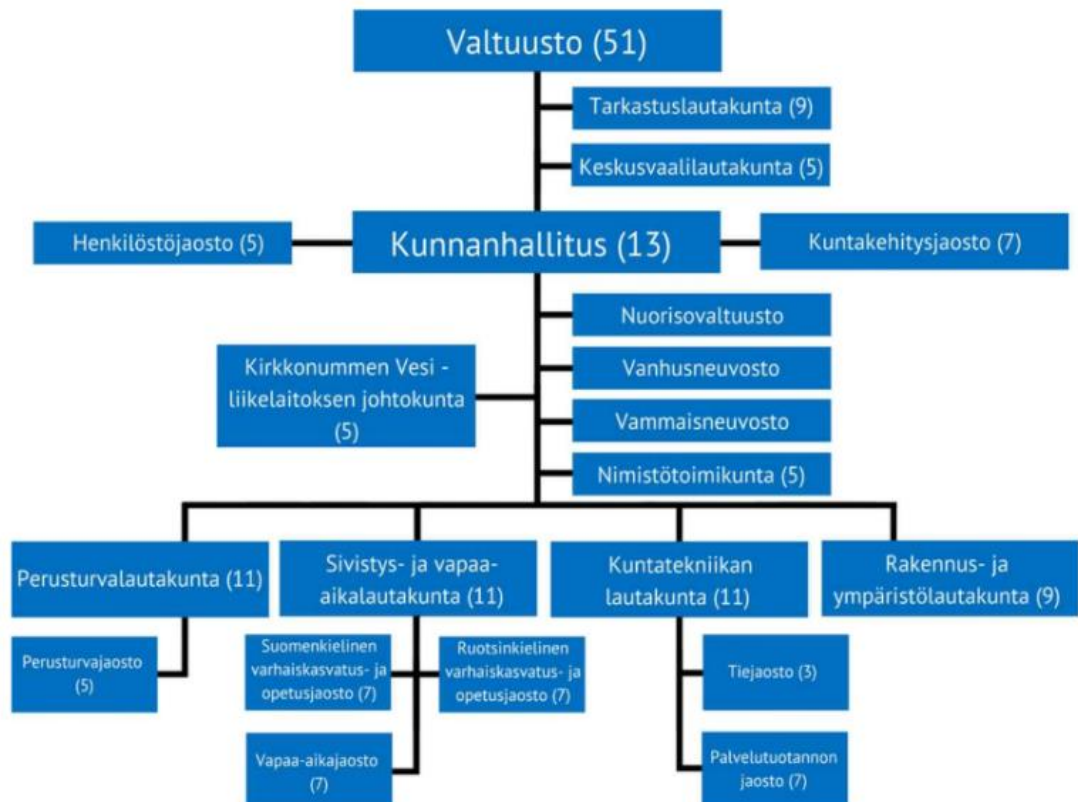

Kirkkonummen kunnan operatiivinen organisaatio

Kuvio 3. Kirkkonummen kunnan operatiivinen organisaatio (www.kirkkonummi.fi/hallinto)

Kirkkonummen kunnan hallinnon ja toiminnan järjestämisessä sekä päätöksenteko- ja kokousmenettelyssä noudatetaan Kirkkonummen kunnan 1.6.2017 voimaan astunutta hallintosääntöä, ellei laissa ole toisin säädetty. Kunnanvaltuuston tehtävänä on vastata kokonaisuudessaan kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä kunnanvaltuusto käyttää kunnan päätösvaltaa sekä sillä on mahdollisuus siirtää toimivaltaansa hallintosäännön määräyksillä. Kirkkonummen kunnanvaltuuston puheenjohtajana toimii Anders Adlercreutz, 1. varapuheenjohtajana Minna Hakapää ja 2. varapuheenjohtajana Raija Vahasalo. Kunnanhallitus vastaa puolestaan kunnan hallinnosta, taloudenhoidosta sekä kunnanvaltuuston päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta. Lisäksi kunnanhallituksen tehtävänä on valvoa kunnan etua sekä edustaa

kuntaa ja käyttää sen puhevaltaa. Kirkkonummen kunnanhallituksen puheenjohtajana toimii Timo Haapaniemi, 1. varapuheenjohtajana Ari Harinen ja 2. varapuheenjohtajana Ulf Kjerin. Kunnanhallituksen alaisena kunnan hallinnon, taloudenhoidon ja muun toiminnan johtajana toimii kunnanjohtaja. Hän myös vastaa kunnanhallitukselle tuotavien asioiden valmistelusta. Kunnanjohtajana toimii Tarmo Aarnio. (Kirkkonummen kunnan hallintosääntö 2017, 7-8.; www.kirkkonummi.fi/kunnanvaltuutetut-2017-2021; www.kirkkonummi.fi/kunnanhallitus)

Kuvio 4. Kirkkonummen kunnan luottamushenkilötoimielimet (Kirkkonummen kunnan hallintosääntö)

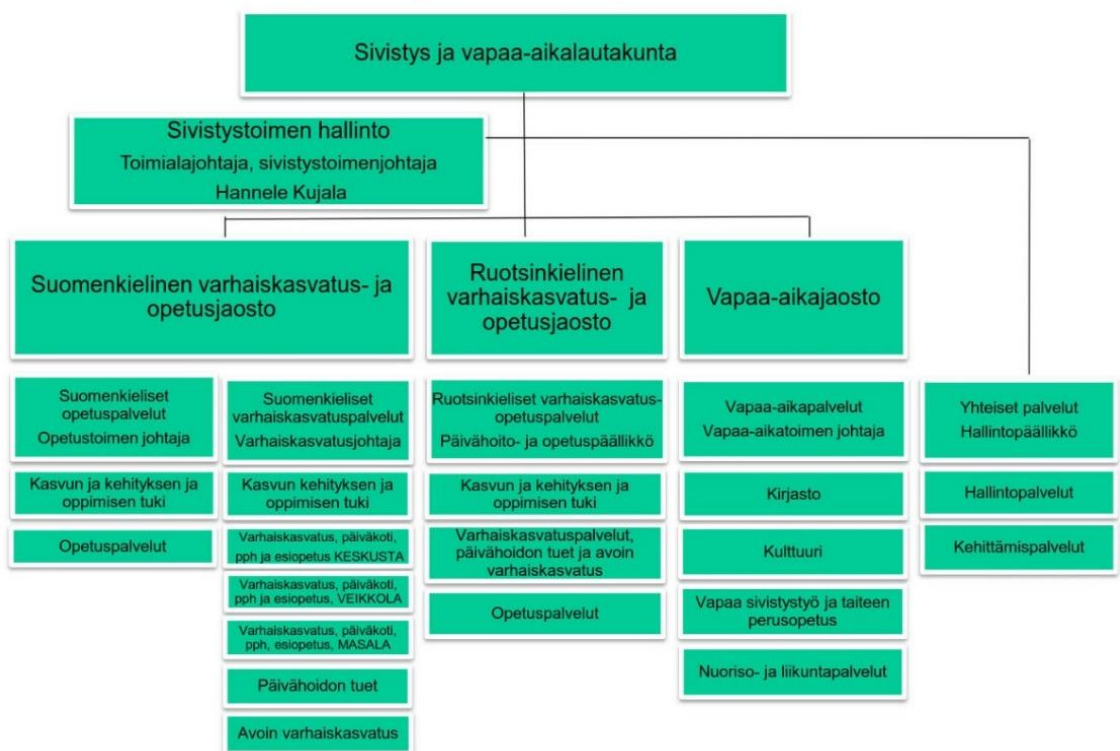
2.3 Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala ja vapaa-aikapalvelut

Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimialan tehtävänä on tuottaa suomeksi ja ruotsiksi varhaiskasvatusta, opetusta ja koulutusta, liikuntapalveluita, kulttuuria, nuorisotoimintaa ja kirjastopalveluita (www.kirkkonummi.fi/sivistys-ja-vapaa-aikatoimi). Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimialan toimialajohtajana toimii Hannele Kujala. Suomenkielistä opetustointia johtaa opetustoimenjohtaja Leila Kurki, suomenkielistä varhaiskasvatusta varhaiskasvatuksen johtaja Anu Vesiluoma, ruotsinkielistä varhaiskasvatusta ja opetustointia chef

för svensk dagvård och utbildning Mikael Flemmich, hallinto- ja kehittämispalveluita johtaa hallintopäällikkö Tiina Koivisto ja vapaa-aikapalveluita vapaa-aikatoimen johtaja Katja Linnakylä.

Harrastustakuusta totta –keinoja lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella kehittämistyö sijoittuu vapaa-aikapalveluiden tulosalueelle. Vapaa-aikapalveluiden tulosalueeseen kuuluvat kunnan nuoriso- ja liikuntapalvelut, kulttuuritoimi, vapaa sivistystyö (kansalaisopisto) ja taiteen perusopetus (musiikkiopisto ja kuvataidekoulu) sekä kirjasto. Vapaa-aikapalveluiden tulosalueen asioista vastaa sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan alainen vapaa-aikajaosto.

Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala

Kuvio 5. Kirkkonummen sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala (www.kirkkonummi.fi/sivistys-ja-vapaa-aikatoimi)

Vapaa-aikajaoston tehtäviin kuuluvat Kirkkonummen kunnan hallintosäännön 8 luvun §66 mukaan vapaata sivistystyötä ja taiteen perusopetusta sekä näihin liittyvien oppilaitosten toimintaa koskevat asiat sekä kirjastotoimintaa, kulttuuri- ja museotoimintaa, liikuntapalveluita, nuorisotyötä sekä nuorisovaltuuston toimintaa koskevat asiat. Jaosto päättää myös niistä lainsäädännössä kunnalle määrätystä tehtävistä, joita ei ole hallintosäännössä määrätty lautakunnan tai viranhaltijan tehtäväksi (Kirkkonummen kunnan hallintosääntö 2017, 37). Vapaa-aikajaoston puheenjohtaja toimii Antti Kilappa.

2.4 Kunnan velvollisuudet harrastustoiminnan järjestämisessä

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen ja toteuttaminen ei ole kunnassa vapaaehtoista, vaan se perustuu lakeihin. Suomen perustuslain 11.6.1999/731 §16 mukaan jokaisella on oikeus sivistykseen ja itsensä kehittämiseen varallisuudesta riippumatta. Kuntalain 410/2015 §1 mukaan kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävällä tavalla. Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632 §1 mukaan kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, kesäyliopistoissa, liikunnan koulutuskeskuksissa ja opintokeskuksissa järjestetään elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä ja hyvinvointia sekä edistää mm. moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteuttamista. (Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632 §1, §2) Liikuntalain 390/2015 tavoitteena on mm. edistää eri väestöryhmien mahdollisuuksia liikua ja harrastaa liikuntaa sekä edistää lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. Tehtävien toteuttaminen kunnassa tulee lain mukaan tapahtua eri toimialojen yhteistyönä sekä kehittäen paikallista, kuntien välistä ja alueellista yhteistyötä (Liikuntalaki 390/2015 §5). Nuorisolain 1285/2016 §2 tavoitteena on mm. edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista ja tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa. Nuorisolaissa nuorilla tarkoitetaan alle 29-vuotiasta. Lain kuntien kulttuuritoiminnasta 3.8.1992/728 §1 mukaan kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa järjestämällä kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Lain yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492 §2 mukaan tavoitteena on mm. edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä sekä edistää lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa sekä edistää mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen. Harrastusmahdollisuuksien luominen ja kehittäminen kunnassa toteuttaa omalta osaltaan myös YK:n yleissopimuksen lasten oikeuksista artiklan 31 mukaista oikeutta leikkiin ja vapaa-aikaan sekä taide- ja kulttuurielämään.

2.5 Kirkkonummen kuntastrategia 2018-2021

Kirkkonummen kunnanvaltuusto hyväksyi 18.12.2017 kunnan uuden strategian vuosille 2018-2021. Strategiassa tavoitteena on Kirkkonummen vetovoiman parantaminen sekä hyvinvointipalveluiden kehittäminen. Kirkkonummen kunnan toiminta pohjautuu arvoihin,

joita ovat rohkeus, kestävyys, avoimuus ja luottamus. Kunnan strategisena päämääränä on Kirkkonummen elinvoiman ja positiivisen erottavuuden vahvistaminen mm. suunnittelemalla tilat monikäyttöisiksi, turvaamalla luontoarvojen säilyminen ja korostamalla luonnonläheisyyttä. Kuntalaisten hyvinvointia tukevissa palveluissa kunnan tavoitteena on parantaa palveluiden laatua, kustannustehokkuutta ja saatavuutta lisäämällä ennen kaikkea sähköisiä ja liikkuvia palveluja. Kuntalaisten kuulemismahdollisuuksia lisäämällä ohjataan palvelutuotantoa aiempaa voimakkaammin kuntalaislähtöiseksi ja Lapsiystävällisenä kuntana kunta edistää toiminnassa lasten ja nuorten oikeuksien toteutumista. Hyvinvointipalveluiden osalta painopistealue siirtyy ennaltaehkäisevään työhön. Tavoitteena on edistää yhteistyömahdollisuuksia eri toimijoiden välillä. Kuntalaisten hyvinvointia edistetään mm. kehittämällä vapaa-ajan paikkoja ja palveluita sekä huolehtimalla tilojen ja oppimisympäristöjen terveellisyydestä ja toiminnallisuudesta sekä opetusvälineiden ja oppimateriaalien ajanmukaisuudesta. (Kirkkonummen kuntastrategia 2018-2021.) Kuntastrategian jalkauttaminen käytännön toimenpiteisiin toimialoilla, tulosalueilla ja yksiköissä on vielä kesken.

2.6 Harrastustakuu –jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen

Harrastustakuu tarkoittaa sitä, että jokaiselle kunnassa asuvalle lapselle ja nuorelle taa-
taan mahdollisuus yhteen mieleiseen harrastukseen. Opetus- ja kulttuuriministeri Sanni
Grahn-Laasonen asetti marraskuussa 2016 eri alan asiantuntijoista koostuvan työryhmän
Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus harrastaa. Työryhmän tehtävänä oli koota eh-
dotukset ja toimet, jotka on jo tehty lasten ja nuorten harrastuneisuuden edistämiseksi
opetustoimen, kulttuurin, taiteen, liikunnan ja nuorisotoimen aloilla. Tehtävänä oli myös
kartoittaa esteet harrastamiselle, koota hyviä käytäntöjä ja tehdä toteutettavaksi tarkoit-
tuja ehdotuksia. Lisäksi työryhmän tuli tehdä ehdotus, miten mahdollisuus harrastukseen -
tavoitteen saavuttamista tulee arvioida. Työryhmän kohderyhmänä oli 6-18 –vuotiaat lap-
set ja nuoret. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 12.)

Työryhmän raportti julkaistiin maalikuussa 2017, jossa esitettiin toimenpide-ehdotuksia mi-
nisteriöille, kunnille ja kolmannelle sektorille. Työryhmän toimenpide-ehdotuksien tarkoi-
tuksena on ennen kaikkea rohkaista eri toimijoita luomaan mahdollisuuksia lasten ja nuor-
ten harrastamisen lisäämiseen yhteistyötä kehittämällä. Raportin mukaan mm. lasten ja
nuorten toiveet harrastustoiminnasta tulee huomioida nykyistä paremmin, koulujen tilat tu-
lee olla lasten ja nuorten harrastustoiminnan käytössä, harrastustoimintaa koulujen iltapäi-
vissä tulee lisätä eri toimijoiden yhteistyössä, kunnan tulee kartoittaa harrastustoiminnalle
sopivat tilat ja tarjota niitä mahdollisuuksien mukaan veloituksetta lasten ja nuorten sekä
aikuinen-lapsi harrastustoiminnan käyttöön sekä valtakunnallinen Koululaiskysely tulee

vakiinnuttaa valtion rahoituksella koululaisten kuulemisen välineenä. (Opetus- ja kulttuuri-ministeriö 2017:19.)

Kirkkonummella harrastustakuun valtuustoaloite jätettiin kunnanvaltuuston 7.11.2016 kokouksessa §114. Valtuustoaloite tarkoittaa sitä, että valtuutetut voivat tehdä kuntalain §23 mukaan aloitteita kunnan toimintaan koskeviin asioihin liittyen. Aloite annetaan valtuuston puheenjohtajalle kirjallisesti valtuuston kokouksen aikana ja siitä tehdään merkintä saman kokouksen pöytäkirjaan. Aloite lähetetään kunnanhallitukselle valmisteltavaksi, joka lähettää aloitteen valmisteltavaksi sille toimialalle, jonka toimivaltaan aloite katsotaan kuuluvan. (Kuntalaki 210/2015) Kirkkonummen harrastustakuualoitteen 35 allekirjoittanutta kunnanvaltuutettua esittivät, että kunta kokoaa harrastusvalikon harrastusten esille tuomiseksi kuntalaisille, kartoittaa kansalaistoiminnan, urheilun, kulttuurin, vapaan sivistystyön ja omaehtoisen toiminnan mahdollisuudet, tilat, tarjoajat, tapahtumat ja tuet. Lisäksi aloitteessa edellytettiin, että kunta selvittää miten jokaiselle lapselle ja nuorelle taattaisiin mahdollisuus yhteen harrastukseen.

Sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala teki valtuustoaloitteeseen nro 7/2016 selvityksen, joka käsiteltiin ensimmäisen kerran kunnanhallituksessa 22.5.2017 §195. Selvityksestä käy ilmi, että kunta sekä paikalliset yhdistykset ovat jo vuosien ajan pyrkineet toteuttamaan ja kehittämään Kirkkonummella erilaisia toimenpiteitä, jotka tukevat valtuustoaloitteessa mainittuja sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön harrastustakuutyöryhmän raportissa esittämiä tavoitteita. Näitä toimenpiteitä ovat mm. kunnan avustusjärjestelmä, jonka avulla tuetaan vuosittain erilaisin avustuksin yhdistyksiä, jotka järjestävät lapsille ja nuorille vapaa-ajan toimintaa. Kunnassa käytössä olevan toimitila-avustusjärjestelmän kautta kirkkonummelaiset yhdistykset voivat käyttää maksutta kunnan tiloja toiminnassaan, olipa kyseessä lasten tai aikuisten harrastustoiminta. Kunnan eri toimijat ja yhdistykset järjestävät harrastustoimintaa kunnan eri kuntakeskuksissa tarjoten mahdollisuuksia ohjattuun toimintaan, mutta myös yksin harrastamiseen. Selvityksen mukaan toimintaa kunnassa on paljon, mutta kehitettävääkin on. Ennen kaikkea kehittämistyössä tulisi kiinnittää huomiota siihen mistä kuntalaiset saavat tietoa erilaisista harrastusmahdollisuuksista ja kuinka yhteistyötä eri tahojen ja toimijoiden välillä kehitetään tulevaisuudessa harrastustakuun toteuttamiseksi.

Valtuustoaloitteen selvitystyöt jatkuvat edelleen, sillä kunnanhallitus päätti kokouksessaan 8.1.2018 §11 palauttaa harrastustakuun vastauksen uuteen valmisteluun. Selvitykseen oli otettu pääsääntöisesti tyytyväisiä, mutta kyseessä olevan palautuksen aikana kunnanhalli-

tukselle valmistellaan kunnanhallituksen päätöksen 26.9.2016 § 286 mukaisesti esitys tilojen käytöstä perittävistä maksuista ja niiden perusteista. Maaliskuussa 2018 edellä mainittu selvitystyö on kesken konsernihallinnon talousyksikössä.

3 Harrastaminen

3.1 Harrastamisen ja harrastuksen määrittely

Sana harrastaminen tai harrastus tuo mieleen hyvin erilaisia asioita: liikunnan, postimerkkien keräilyyn, yhdessä olon, kustannukset, luonnossa liikkumisen, lasten kускаamisen, musiikin, loukkaantumiset, taiteen, kirjojen lukemisen, neulomisen, tapahtumiin osallistumisen, ystävät, yhteisöllisyyden, elokuvissa käymisen jne. Harrastamista ei pystytäkään määrittelemään yksiselitteisesti. Tutkimusten mukaan harrastamisella tarkoitetaan ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista, jossa katsotaan yhdistyvän yhteisöllinen toiminta ja omatoiminen harrastaminen. Nuorten omatoimiseen harrastamiseen katsotaan kuuluvan myös vapaaehtoistoiminta sekä tapahtumien ja projektien järjestäminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 10.) Vuonna 2016 julkaistussa Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa harrastuksella ei tarkoitettu pelkästään ohjattua toimintaa vaan mitä tahansa sellaista toimintaa, mitä itse pitää harrastuksenaan. Tällöin harrastamiseksi katsottiin myös esimerkiksi yksin harrastaminen kotona (Merikivi & Myllyniemi & Salasuo (toim.) 2016, 56).

Yksilön kannalta katsottuna harrastamisen tavoite riippuu luonnollisesti mitä harrastaa. Liikunnan harrastamisen tavoitteena voi olla fyysisen kunnon ylläpitäminen ja kohottaminen. Kirjallisuudesta nauttiva haluaa lukemisen olevan vain rentoutumiskeino ennen nukahtamista, kun taas kitaran soiton alkeiskurssille osallistuja haluaa kenties oppia uuden taidon. Harrastamisen tavoitteelle harrastuksesta riippumatta on yhteistä itsensä ja unelmien toteuttaminen sekä mielihyvän tuottaminen. Harrastamisella ei tavoitella taloudellista hyötyä. Yhteiskunnallisesti katsottuna harrastaminen katsotaan olevan lasten hyvinvointia edistävää ja syrjäytymistä ehkäisevää. Kaikilla lapsilla ei kuitenkaan ole mahdollisuutta harrastamiseen. Sitä vaikeuttavat tai estävät monet seikat, kuten mieleisen tai sopivan harrastuksen puute, harrastuksen hinta, syrjäseudulla asuminen, vapaa-ajan puute, kuljetusongelmat, kielitaito tai yksinkertaisesti lapsi ei koe tarvitsevansa harrastusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 5.)

3.2 Lasten harrastaminen tutkimusten valossa

Lasten harrastamiseen liittyviä tutkimuksia on tehty viime vuosien aikana useita, joista löytyy harrastuksiin liittyvää tietoa eri näkökulmista. Tutkimusten erilaiset kysymyksen asetellut harrastusten osalta aiheuttavat sen, ettei tuloksia pysty suoraan vertaamaan toisiinsa. Lisäksi huomioitavaa on myös se, että tutkimusten kohderyhmien ikäjakaumat vaihtelevat hiukan toisistaan.

Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien vuosittain toteutettu kyselytutkimus, jossa osa kysymyksistä toistuu samoina, osa puolestaan vaihtuu teemojen mukaan. Nuorisobarometrin 2015 mukaan 87 prosentilla 15-29-vuotiaista on jokin harrastus. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksessa selvitetään Suomessa asuvien 7-29-vuotiaiden vapaa-aikaa median, harrastamisen ja liikunnan näkökulmista. Vuoden 2016 tutkimuksessa 89 prosenttia lapsista ja nuorista ilmoitti harrastavansa jotain. Kouluterveyskysely on puolestaan Terveyden ja hyvinvointilaitoksen joka toinen vuosi toteuttama kysely vuosiluokkien 4,5,8 ja 9 oppilaille. Kysely tuottaa seurantatietoa mm. hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä, opiskelusta, osallisuudesta sekä avun saamisesta. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyssä perusopetuksen 4 ja 5 vuosiluokkien oppilaista 83,5 prosenttia ilmoitti viettävänsä aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa, vastaavasti vuosiluokkien 8 ja 9 oppilaista 89,3 prosenttia harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö on teettänyt vuonna 2016 ja 2017 valtakunnallisen koululaiskyselyn peruskoulun kaikille vuosiluokille 1-10. Kyselyn tavoitteena on kartoittaa oppilaiden harrastamista ja harrastustoiveita valtakunnallisella, alueellisella, kunta- ja koulutasolla. Vuoden 2017 kyselyssä vuosiluokkien 1-6 tytöistä 80 prosentilla oli mieluisa harrastus, kun vastaava luku pojilla oli 81 prosenttia. Vuosiluokkien 1-10 tytöistä 71 prosentilla oli mieluisa harrastus ja vastaavasti 67 prosenttia ikäluokan pojista ilmoitti pitävänsä harrastuksestaan.

Kirkkonummella oli vuonna 2017 noin 1200 vuosiluokan 4 ja 5 oppilasta sekä noin 1100 vuosiluokkien 8 ja 9 oppilasta. Vuoden 2017 Kouluterveyskyselyn mukaan vuosiluokkien 4 ja 5 oppilailla 87,3 prosentilla eli noin 1050 oppilaalla oli harrastus, kun taas vuosiluokkien 8 ja 9 oppilailla 93,8 prosentilla eli noin 1032 oppilaalla oli jokin harrastus.

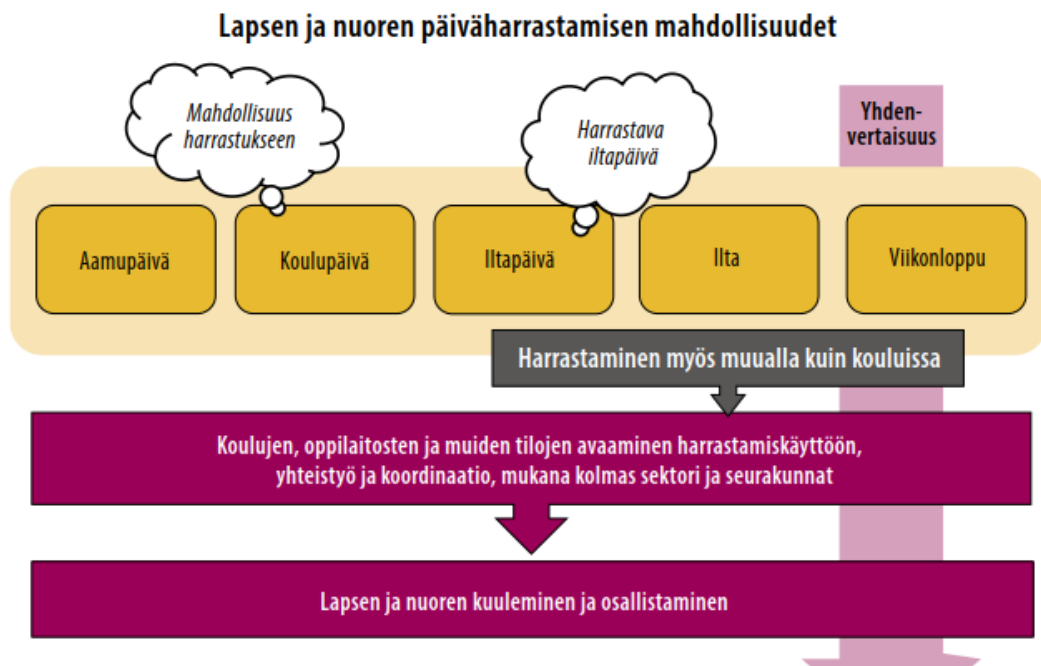
(c) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018			
Kouluterveyskysely 2017/ Kirkkonummi			
Perusopetus 4. ja 5. lk			
Viettää aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa, %	Yhteensä	Pojat	Tytöt
	87,3	86,6	88,2
Perusopetus 8. ja 9. lk			
Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, %	Yhteensä	Pojat	Tytöt
	93,8	93,2	94,2

Kuvio 6. Harrastuksen määrät Kirkkonummella (Kouluterveyskysely 2017)

Harrastustakuun näkökulmasta katsottuna Kouluterveyskyselyn tärkein tieto on se, ettei kaikilla kirkkonummelaisilla vuosiluokkien 4, 5, 8 ja 9 ole vielä harrastusta. Muista ikäluokista ei ole tällä hetkellä saatavilla vastaavaa tietoa. Tulevaisuudessa kunnan tulee selvittää myös muiden ikäluokkien osalta, kuinka monella lapsella ja nuorella on jokin harrastus, jotta harrastustakuun keinoja voidaan kehittää ja kohdentaa ikäryhmien tarpeet huomioon ottaen.

3.3 Harrastamisen esteet ja mahdollisuudet

Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen –työryhmän raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 31-33) todetaan, että harrastustoiminta tulee olla osa lapsen ja nuoren päivää ja mahdollisuuksia harrastamiseen tulisi olla tarjolla eri aikoihin: koulupäivän aikana, iltapäivisin, iltaisin ja viikonloppuisin. (Kuvio 7)

Kuvio 7. Lapsen ja nuoren päiväiharrastamisen mahdollisuudet (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19)

Mahdollisimman laajan ja eri aikoihin sijoittuvan harrastustarjonnan kautta lapselle ja nuorelle taattaisiin yhdenvertainen mahdollisuus kokeilla ja löytää oma harrastus. Kouluyhteisön ja koulurakennuksen voisikin kehittämistyössä nähdä alustana, sillä koulu tavoittaa lähes kaikki 7-18 –vuotiaat lapset ja nuoret. Koulupäivän aikana tapahtuvien harrastusmahdollisuuksien kautta harrastus tavoittaisi erityisesti ne lapset ja nuoret, joilla ei ole mahdollisuus harrastaa syystä tai toisesta vapaa-ajallaan. Tällaisia lapsia ja nuoria voivat

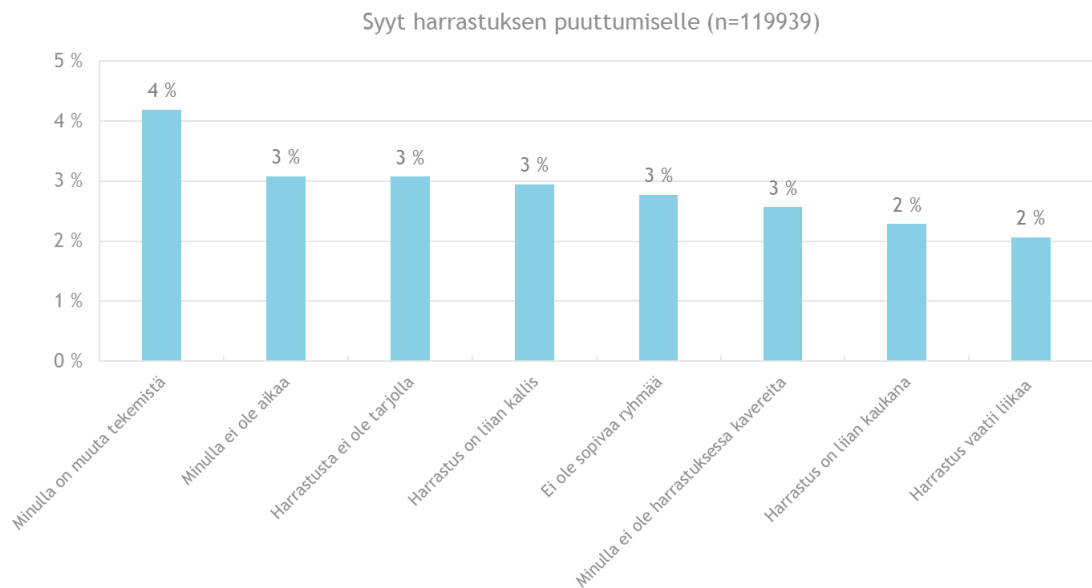
olla esimerkiksi erityisen tuen tarpeessa olevat, maahanmuuttajaperheiden lapset tai ne, joiden perheessä on taloudellisesti vaikeaa. Koulupäivän aikaista harrastustoimintaa ei kuitenkaan saisi jättää yksin koulun henkilökunnan harteille, vaan harrastustoimintaa tulee kehittää yhteistyössä opetustoimen, vapaa-aikapalveluiden sekä kolmannen sektorin sekä muiden järjestöjen kanssa. Kaikille lapsille ja nuorille koulu ei ole mieluisin paikka harrastaa, jolloin vapaa-ajalla tapahtuvan harrastustoiminnan ja -paikkojen kehittäminen on tärkeää.

Opetus- ja kulttuuriministeriön raportin (2017:19, 36) mukaan lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuden takaaminen edellyttää kuitenkin rahallista tukea, asenteiden ja toimintatapojen muutosta, ohjaajien koulutuksen lisäämistä sekä kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden vuoropuhelun lisäämistä. Tarvitaan esimerkiksi lisää edullisia matalan kynnyksen harrastuksia sekä vähävaraisten ja erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten harrastamisen erityisyys tulisi ottaa huomioon. Kuntien hallinnoimat tilat tulee saada laajasti harrastustoiminnan käyttöön ja niiden käyttäminen lasten, nuorten sekä lapsi-aikuinen harrastamiseen tulisi olla edullista tai kokonaan maksutonta. Kuntien myöntäminen avustusten kriteeristössä tulisi huomioida matalan kynnyksen toiminnan järjestäminen. Harrastustoiminnan kehittämisessä lasten ja nuorten omat ideat ja toiveet tulisi huomioida erityisesti uutta teknologiaa hyödyntäen. Valtakunnallisessa Koululaiskyselyssä 2017 lapsilta ja nuorilta on kysytty viimeisimmäksi harrastuksiin liittyvistä asioista. Kyselyn mukaan joka viidennellä (22 %) koululaisella ei ole syystä tai toisesta mieluisaa harrastusta. Yläkoululaisilla tämä on tutkimuksen mukaan yleisempää kuin alakoululaisilla.

	Minulla on harrastus, josta pidän	Ei harrastusta / on ollut, mutta loppunut
Tyttö, 1.-6.lk	80 %	20 %
Tyttö, 7.-10.lk	71 %	29 %
Poika, 1.-6.lk	81 %	19 %
Poika, 7.-10.lk	67 %	33 %

Kuvio 8. Koululaiskyselyn tulos harrastuksesta (Koululaiskysely 2017)

Koululaiskyselyn tuloksista nähdään (Kuvio 9, 19), että koululaiset ilmoittivat harrastuksen puuttumisen syiksi mm. harrastustarjonnan, korkean hinnan, sopivan ryhmän tai kavereiden puuttumisen. Osalle esteenä olivat liian pitkä välimatka kotoa harrastukseen, harrastuksen liiallinen kilpailullisuus tai yksinkertaisesti harrastukseen ei ole aikaa.

Kuvio 9. Syyt harrastuksen puuttumiselle (Koululaiskysely 2017)

Vaikka lapsi ja nuori olisi itse halukas harrastamaan, niin harrastukseen osallistumiseen vaikuttavat huoltajien ja muiden läheisten mahdollisuus tukea harrastamista esimerkiksi mieleisen harrastuksen etsinnässä, harrastukseen kuljetuksessa sekä kannustavan ilmapiiirin luomisessa. Ja aina tulee muistaa, etteivät kaikki lapset ja nuoret kaipaa tai koe tarvitsevansa harrastusta. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisen yhtenä hyvänä ohjenuorana on UNICEFin entisen pääsihteerin J.P. Grantin lausahdus: ”Lasten oikeus on aikuisen velvollisuus”. Kunnan tehtävänä onkin selvittää harrastamiseen liittyviä esteitä ja pyrkiä omalla toiminnallaan madaltamaan niitä siten, että harrastustakuun ajatus –jokaiselle lapselle ja nuorelle mieluinen harrastus toteutuisi niin hyvin kuin mahdollista.

3.4 Harrastamisen kustannukset liikuntaharrastusten näkökulmasta

Harrastamisen kustannuksien osalta tulen keskittymään tietolähteiden osalta liikuntaharrastuksen näkökulmaan saatavilla olevien aineistojen vuoksi ja koska opiskelen liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (2016:19, 29) todetaan, että lasten ja nuorten harrastusten verrokkihintojen selvittäminen mm. musiikin, taiteen ja kulttuurin osalta on hankalaa. Syynä tähän on mm. se, että harrastamiseen liittyvät rahoitusjärjestelmät niin valtion kuin kuntienkin osalta sekä määritelmät ja välineet eroavat toisistaan merkittävästi harrastusmuodoittain. Kustannusten selvittelyä voidaan jatkaa kunnassa myöhemmässä vaiheessa myös muiden kuin liikuntaharrastusten osalta.

Harrastuksen kalleus on yksi harrastamista estävistä tekijöistä. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan koko maan vuosiluokkien 8 ja 9 oppilaista 23,5 prosenttia ilmoittaa kiinnostavan harrastuksen olevan liian kallis. Kirkkonummella vastaava lukema on 19,7 eli 1100:sta vuosiluokkien 8 ja 9 oppilaasta 217 kokevat harrastuksen liian kalliiksi.

(c) Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2018			
Kouluterveyskysely 2017			
Perusopetus 8. ja 9. lk			
Kokee kiinnostavat harrastukset liian kalliiksi, %	Yhteensä	Pojat	Tytöt
Kirkkonummi	19,7	16,0	22,9
koko maa	23,5	23,0	24,0

Kuvio 10. Kokee harrastukset liian kalliiksi (Kouluterveyskysely 2017)

Harrastamisen kokonaiskustannuksia arvioitaessa pitää muistaa, että harrastamisella tarkoitetaan mm. ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista. Arjen liikkumiseen luonnossa, kävely- ja pyöräteillä, lähiliikuntapaikoilla tai koulujen ja päiväkotien pihamailla ei vaadita välttämättä suuria rahallisia investointeja harrastajan näkökulmasta katsottuna. Valtion ja kunnan näkökulmasta katsottuna nämä vaativat toteutuakseen kuitenkin isoja ja yleensä monien vuosien suunnitelmia ja taloudellisia resursseja. Harrastamisen kokonaiskustannukset harrastajalle riippuukin siitä mitä harrastaa, kuinka usein ja kuinka tavoitteellisesti. Opetus- ja kulttuuriministeriön Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa –painopisteenä harrastamisen hinta –julkaisussa on selvitetty harrastuksen kustannuksia liikunnan näkökulmasta. Julkaisussa (2016:19,12) todetaan, että mitä organisoidumpaa, ammattitaitoisempaa ja tavoitteellisempaa toiminta on, sitä enemmän siitä koituu kustannuksia.

Kuvio 3. Käsitteiden määrittely harrastamisen hinta -keskustelun taustalla

Kuvio 11. Liikkumisen määrittelyt (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19)

Kari Puronaho on selvittänyt ja tutkinut aikavälillä 2001-2002 ja 2012-2013 6–11-, 12–14- ja 15–18 -vuotiaiden lasten ja nuorten harrastuskustannuksia ja niiden kustannuskehitystä

golfiin, jalkapallon, jääkiekon, kori- ja pesäpallon, salibandyn, yleisurheilun, uinnin, taitoluistelun, tanssin, voimistelun, hiihdon, voimistelun ja ratsastuksen osalta. Liikunnan harrastamisen kokonaiskustannusten kehitystä arvioitaessa mukana oli yllämainituista lajeista 11, kun voimistelu ja golf on rajattu kokonaiskustannusten kehitysverailusta pois. Tutkimuksen tarkkoja tuloksia on esitelty opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemassa (2014:5) Drop-out vai throw out? lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannukset julkaisussa sekä yleisemmin opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa (2016:19) Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa –painopisteenä harrastamisen hinta. Tutkimusten mukaan harrastamisen kokonaiskustannukset ovat tutkimusaikavälin aikana jopa kaksin- tai kolminkertaistuneet erityisesti 6-11-vuotiaiden kilpaurheilua harrastavien osalta ja harrasteliikuntaa harrastavien 15-18-vuotiaiden osalta. (Kuvio 12.) Esimerkiksi vuonna 2001-2002 6-10-vuotiaiden lasten harrastama kilpaurheilu maksoi keskimäärin 1495€, kun vuoden 2012-2013 vertailututkimustuloksissa hinta kohosi jo 3068€. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5, 14.)

Taulukko 4. Kokonaiskustannusten kehitys aikavälillä 2001–02 ja 2012–13

Kilpaurheilu			
Ikä	2001-02	2012-13	kasvu kerroin
	€	€	
6-10 vuotta	1.495	3.068	2,05
11-14 vuotta	2.646	4.642	1,75
15-18 vuotta	4.207	7.541	1,79
Harrasteliikunta			
Ikä	2001-02	2012-13	kasvukerroin
6-10 vuotta	926	1.586	1,71
11-14 vuotta	1.075	2.109	1,96
15-18 vuotta	828	2.440	2,94

Kuvio 12. Lasten ja nuorten harrastusten kokonaiskustannusten kehitys (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5)

Kokonaiskustannusten kasvaneille kustannuksille löytyy syitä erityisesti liikuntaseurojen omasta toiminnasta ja ennen kaikkea kilpaurheilun edistämisen toimenpiteistä: harrastusintensiteetin kasvattaminen, seuratyöntekijöiden palkkaaminen, harjoitusolosuhteiden kehittäminen ja jopa liikuntapaikkarakentaminen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19, 14; opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5,19-20.) Liikuntaharrastuksen kokonaiskustannuksia

arvioitaessa on hyvä muistaa myös liikuntalain (390/2015) §3 määritteet liikunnalle, huippu-urheilulle ja terveyttä edistävälle liikunnalle:

- **liikunta** on kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa paitsi huippu-urheilua
- **huippu-urheilu** on kansallisesti merkittävää sekä kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilutoimintaa
- **terveyttä ja hyvinvointia edistävä liikunta** on elämänsä elämän eri vaiheissa tapahtuvaa kaikkea fyysistä aktiivisuutta, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen.

Harrastajaan kohdistuvat liikunnan kokonaiskustannukset koostuvat välttämättömistä ja välillisistä kustannuksista. Välttämättömiä eli kiinteitä kustannuksia ovat esimerkiksi harrastuksen osallistumismaksu, vakuutus, tilavuokrat sekä välineet ja tekstiilit. Välillisiä eli muuttuvia kustannuksia ovat puolestaan esimerkiksi harrastukseen kulkemiseen liittyvät matkakustannukset tai loukkaantumisesta johtuvat lääkäri- ja sairauskulut. (Kuvio 13)

Välttämättömien pakollisten maksujen rooli on suuri erityisesti seurojen keräämiin harrastusmaksuihin, sillä esimerkiksi liikuntatilojen käyttämisestä aiheutuviin kokonaiskustannuksiin vaikuttaa paljon se, että onko lajille tarjolla kunnallisessa omistuksessa olevia tiloja ja millä hinnalla. Osa lajeista on olosuhteiltaan kuitenkin sellaisia, ettei esimerkiksi koulun liikuntatilaa pystytä hyödyntämään lainkaan seuratoiminnassa eikä kunnalla ole välttämättä mahdollisuutta tarjota seuralle edullista, tuettua olosuhdetta. Tämän vuoksi esimerkiksi jääkiekkoilijat ja monet palloilulajien harrastajat joutuvat maksamaan olosuhteiden pakotamana harrastamisesta enemmän. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19, 24.)

Kuvio 13. Välttämättömät ja välilliset kustannukset (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19)

Yksittäisten lajien harrastamisen kustannuksia ja niiden vertailutuloksia vuosilta 2001-2002 ja 2012-2013 löytyy opetus- ja kulttuuriministeriön (2014:5, 73) julkaisusta. Tulosten mukaan vuonna 2012-2013 kilpaurheilua harrastavien 6-10 –vuotiaiden kalleimpia lajeja olivat ratsastus ja taitoluistelu, edullisimmat puolestaan salibandy, pesäpallo ja koripallo. Ikäryhmän 11–14 -vuotiaiden kalleimpia lajeja olivat ratsastus, tanssi, taitoluistelu ja jääkiekko sekä edullisimpia pesäpallo ja salibandy. 15-18 –vuotiaiden ikäryhmän kalleimmat lajit olivat tanssi, taitoluistelu ja ratsastus sekä edullisimpia pesäpallo ja salibandy. Harrasteliikkujen osalta kalleimpia lajeja 6–10 -vuotiaille olivat ratsastus, taitoluistelu, tanssi ja jääkiekko. Edullisimmat lajit olivat yleisurheilu, voimistelu, uinti, salibandy ja pesäpallo. 11–14 -vuotiaille kalleimpia lajeja olivat ratsastus, jääkiekko, maastohiihto ja tanssi sekä halvimpia uinti ja pesäpallo. 15-18 -vuotiaille kalleimmat lajit olivat maastohiihto, jääkiekko ja ratsastus sekä edullisimmat uinti ja salibandy. Kuviossa 14 (opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5, 15) nähdään esimerkkinä keskimääräisten kustannusten kehitys vuosien 2001-2012 ajanjaksolla hiihdon, jääkiekon, jalkapallon osalta. Tuloksista käy ilmi, että esimerkiksi jääkiekon osalta kustannukset ovat kasvaneet. Kun vuonna 2001 keskimääräinen kustannus 15-18-vuotiailla kilpaurheilua harrastavalla oli 3761€, niin vuonna 2012 vastaava luku oli jo 12 697€. Harrasteliikkujen kustannukset kasvoivat myös, sillä vastaavan ikäluokan harrasteurheilijalle jääkiekon harrastaminen maksoi vuonna 2001 1484€ ja vuonna 2012 4375€.

Taulukko 6. Lajikohtainen keskimääräisten kustannusten kehitys 2001–2012 (hiihto, jääkiekko, jalkapallo, koripallo)

2012	Hiihto	Jääkiekko	Jalkapallo	Koripallo	KA
	€	€	€	€	€
Kilpaurheilijat 6-10v	1.904	2.620	1.856	2.117	3.068
Kilpaurheilijat 11-14v	4.540	4.682	3.195	4.398	4.642
Kilpaurheilijat 15-18v	9.241	12.697	3.318	5.049	7.541
Harrasteurheilijat 6-10v	1.916	1.840	1.247	2.048	1.586
Harrasteurheilijat 11-14v	2.571	3.447	1.801	2.622	2.109
Harrasteurheilijat 15-18v	1.916	4.375	1.816		2.440
2001	Hiihto	Jääkiekko	Jalkapallo	Koripallo	KA
Kilpaurheilijat 6-10v	2.252	1.588	950	664	1.495
Kilpaurheilijat 11-14v	3.005	2.390	1.378	1.539	2.646
Kilpaurheilijat 15-18v	7.389	3.761	2.706	1.968	4.207
Harrasteurheilijat 6-10v	888	1.426	586	546	926
Harrasteurheilijat 11-14v	845	2.124	1.285	407	1.075
Harrasteurheilijat 15-18v		1.484	117	843	828

Kuvio 14. Lajikohtaisten kustannusten kehitys 2001-2012 esimerkkilajit (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5)

Vuosien 2011-2012 aikana kerätyt tiedot ja niistä vuonna 2014 julkaistut tutkimustulokset ovatkin viimeisin laaja tutkimus lasten ja nuorten harrastustoiminnan kokonaiskustannuksista. Olisikin mielenkiintoista tietää miten harrastusten kustannukset ovat kehittyneet lähestyttäessä 2020-lukua, sillä harrastamisen kokonaiskustannukset syntyvät monista pienistäkin yksittäisistä ja erillisistä kustannuksista, joita ei aina tule riittävästi havaittua ja tiedostettua. Harrastajalle kohdistuvien kustannusten huomioonottaminen lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisessä tuleekin ottaa huomioon entistä paremmin kaikkien tahojen osalta. Valtion näkökulmasta eri avustusmuotojen kokoaminen yhteisen tavoitteen ja kriteeristön alle edistäisi harrastustoimintaan kohdentuvien avustusten koordinoitua, vaikuttavuuden mittaamista ja avustusten tasaisempaa jakamista alueille. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 33-34.) Lisäksi toimeentulotukea saavien vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemiseksi tulisi luoda yhtenäiset, valtakunnalliset käytänteet toimentulotuen maksamiseen (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19, 60).

Kunnat puolestaan voivat vaikuttaa lasten ja nuorten harrastusten kustannuksiin mm. yhdistyksille jaettavien avustusten kautta, tilavuokrien hinnoilla, tarjoamansa harrastustoiminnan sisällöillä, eri tahojen kanssa tehtävällä yhteistyöhalukkuudella ja harrastustoimintaan tarkoitettujen tilojen käytön koordinoinnilla. Lajiliittojen osalta kehittämistoimenpiteiksi on ehdotettu mm. lajiliittojen yhteisiä lisenssijärjestelmiä ja sarjatoiminnan kehittämistä turnausmuotoisiksi. Yhdistysten järjestämässä toiminnassa olisi ensiarvoisen tärkeää kuitenkin tunnistaa, että kaikki lapset ja nuoret eivät halua harrastaa samaa harrastusta monta kertaa viikossa, vaan osalle riittäisi harrastus, johon voisi osallistua kerran tai kahdesti viikossa tai lapsi ja nuori haluaisi harrastaa useita lajeja. Tärkeää lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisessä harrastajalle kohdistuvien kustannusten osalta on käsitellä asiaa kokonaisuutena ja ymmärtää, että kustannukset koostuvat niin isoista valtion ja kuntien tekemistä linjauksista kuin toimintaa järjestävien yhdistysten kuin harrastajankin tekemistä valinnoista.

4 Kehittämistyö

4.1 Kehittämistyö laadullisen tutkimuksen menetelmin

Opinnäytetyö Harrastustakuusta totta - keinoja lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella on laadullisen tutkimuksen menetelmin koostettu työelämään sovellettu kehittämistyö, jonka tavoitteena on tutkimustiedon, kokemuksen ja ammattikäytäntöjen yhdistäminen 7-18-vuotiaiden harrastustoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella. (Vilkkä 2015, 18.)

Kehittämistyö sijoittuu Kirkkonummen vapaa-aikapalveluiden tulosalueelle ja kehittämistyön työelämän mentorina on toiminut vapaa-aikatoimen johtaja Katja Linnakylä. Kirkkonummella harrastustakuun kehittämistyö kuuluu kokonaisuudessaan vapaa-aikatoimen johtajan vastuulle ja kehittämistyötä varten on perustettu moniammatillinen harrastustiimi. Harrastustiimiin kuuluu vapaa-aikapalveluiden kustakin tulosyksiköstä edustaja ja vuonna 2018 tiimiin kuuluvat vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen rehtori Satu Ylönen, vapaa-aikapalveluiden suunnittelija Päivi Sorvari, nuoriso-ohjaajien lähiesimies Joni Laine, kulttuurisihteeri Annika Eklund ja kirjastosta informaatikko Pia Rahikainen. Harrastustiimin tehtävänä on kehittää, suunnitella ja toteuttaa harrastustakuun tavoitetta. Harrastustakuun tavoitteen toteuttamista seuraa kunnanhallituksen päätöksen 14.8.2017 §71 mukaan Lapsoystävällinen kunta toimintamallin ohjausryhmä.

Kehittämistyössä laadullinen tutkimussuuntaus on selkeä valinta, koska työn tavoitteena ei ole itse harrastustakuun ilmiön perusteellinen tutkiminen ja selvittäminen, vaan harrastustakuun ilmiön kokonaisuuden ymmärtäminen. Tavoitteena on myös saavuttaa käytännöllistä hyötyä vapaa-aikapalveluille lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisen tueksi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63; Puusa & Juuti 2011, 48.) Kehittämistyössä otetaan huomioon lisäksi paikallinen selittäminen, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkittavan ilmiön perustana käytetään tutkimustietoa, jota sovelletaan niin kehittämistyön aikana kuin itse toiminnan kehittämisessä Kirkkonummen ympäristöön sopivaksi. Kirkkonummelaisen harrastustakuu –ilmiön voisikin ajatella arvoituksena, jonka tämä työ ratkaisee käytettävissä olevien tutkimusten, tilastojen ja kokemusten avustuksella. (Alasuutari 2011, 44 ja 243.)

Kehittämistyön prosessin aikana palaankin jatkuvasti kysymään ja etsimään vastausta ”Mistä harrastustoiminnan kehittämisessä on kyse ja kuinka ratkaisen harrastustakuun ar-

voituksen Kirkkonummella?” Vastaukset pyrin löytämään nykytutkimusten, henkilökohtaisten ja harrastustiimin jäsenten kokemusten avustuksella sekä samalla pyrin löytämään työelämään soveltuvia keinoja siihen, kuinka Kirkkonummen kunnassa voisimme kehittää lasten harrastustoimintaa tulevien vuosien aikana. (Kananen 2017, 36; Vilka 2015, 120; Eskola & Suoranta 1998, 61.)

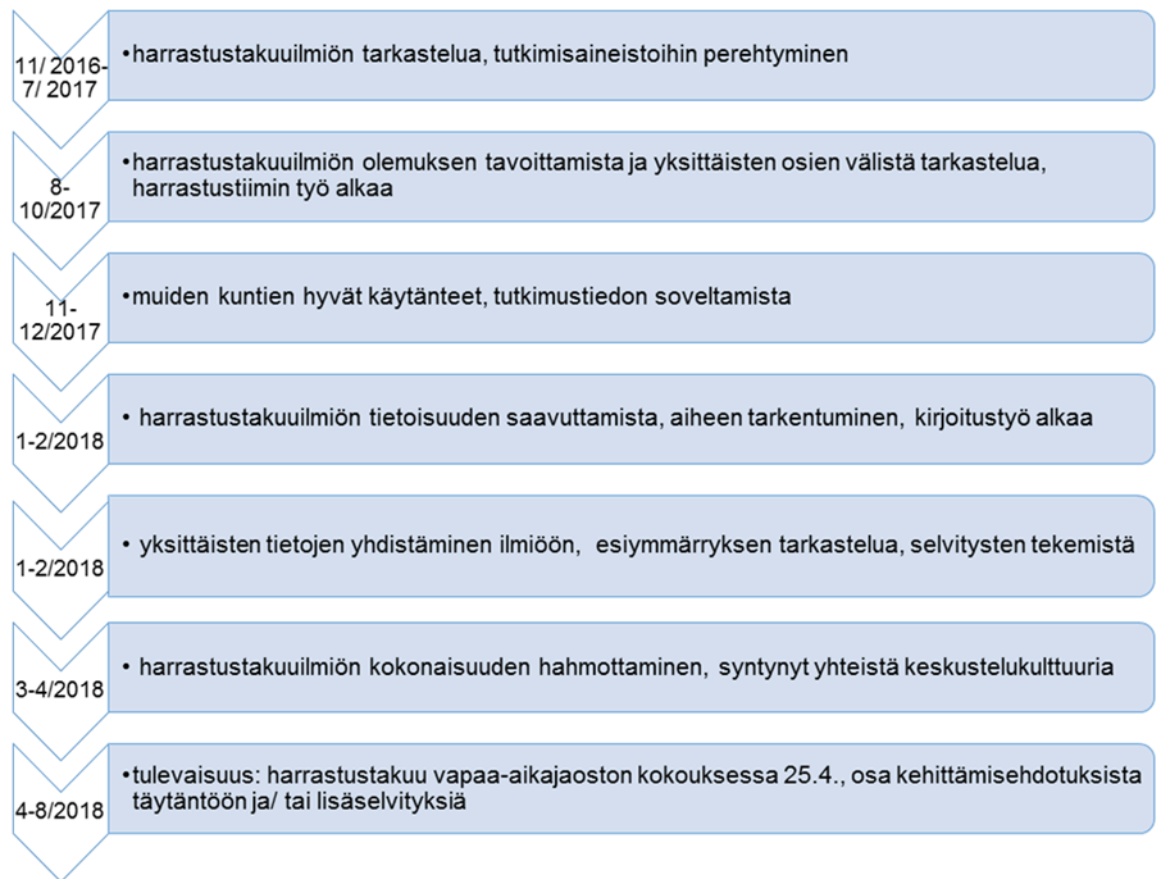
Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan arvoituksen ratkaisemiseksi minun on tullut lukea ilmiöön liittyviä artikkeleita, selvityksiä ja tutkimuksia sekä olen kuunnellut työyhteisöni eri toimijoita, tutustunut eri kaupunkien ja kuntien toimintamalleihin internetistä ja tavannut jopa kollegan toisesta kunnasta. (Taulukko 1, 28) Tietoa ja kokemuksia harrastustoiminnasta löytyy valtavasti. Työelämän kehittämistyön yhtenä tärkeänä tavoitteena on ollut myös luoda yhteistä kieltä, käsitteitä ja keskustelukulttuuria meidän toimijoiden välille, joita tässä tapauksessa ovat mm. harrastustiimin jäsenet, työyhteisöni niin sivistys- ja vapaa-aikatoimen toimialla, vapaa-aikapalveluiden tulosalueella kuin nuoriso- ja liikuntapalveluiden yksikössä. Myöhemmässä vaiheessa kehittämistyön tulokset ovat tukemassa keskusteluja poliittisessa päätöksenteossa sekä kunnan muiden tulosalueiden ja kolmannen sektorin kanssa. (Vilka 2015, 19.) Yhteisen keskustelukulttuurin luomisen jälkeen meillä onkin parempi mahdollisuus eri toimijoiden kanssa luoda, muuttaa ja ylläpitää toiminta- ja ajattelutapoja harrastustoiminnan kehittämiseksi. Kun yhteistyö perustuu tutkimuksen avulla tuotettuun tietoon, myös päätöksien tekeminen ja niihin sitoutuminen sekä arvioiminen ilmiöön liittyvien yksittäisten asioiden ja kokonaisuuden kannalta on helpompaa (Vilka 2015, 20).

Harrastustiimityössä olemme kohdanneet sen tosiasian, että olemme tunnistanee työskentelevämme samojen asiakkaiden eteen eri näkökulmista katsottuna, mutta siitä huolimatta meillä on ollut alkuun vaikeuksia ymmärtää kuinka ja millä tavoin voisimme yhdistää osaamistamme ja resursseja harrastustoiminnan kehittämiseksi. Työelämä on nykyään täynnä helposti ja nopeastikin ratkaistavia ongelmanratkaisutehtäviä, mutta toisaalta osa tehtävistä vaatii enemmän kypsyttelyä ja aikaa ratkaisujen löytämiseksi. (Vilka 2015, 20.) Niin myös tämä prosessi on vaatinut. Prosessi on alkanut vuoden 2017 alkupuolella, kun olen ollut mukana valmistelemassa harrastustakuuvaltuustoaloitteen vastausta ja nyt keväällä 2018 prosessille ei näy lainkaan loppua, sillä selvittettäviä asioita ilmiön ympärille kertyy koko ajan lisää. Kehittämistyöhön osallistuminen ei tuotakaan pelkästään tietoa, vaan se myös auttaa yhteisöä ja sen jäseniä oppimaan ja kasvattamaan omaa ja toisten osaamista sekä muodostaa uusia tai paranneltuja käytäntöjä siihen työelämän viitekehykseen, johon kehittämistyö suuntautuu (Vilka 2015, 31). Ideoita harrastustiimin jäseniltä ei olekaan puuttunut, mutta hankaluus onkin ollut siinä, kuinka saisimme puettua ideamme

sanoiksi ja lopulta teoiksi. Vasta kehittämistyön prosessin loppuvaiheessa ymmärsin, että työn tärkein osuus onkin koota keinoja harrastustoiminnan kehittämiseksi meidän kaikkien työn edesauttamiseksi.

Kehittämistyön kohderyhmänä ovat kirkkonummelaiset 7-18-vuotiaat lapset, joita Kirkkonummella on vuoden 2017 väestöproduktiotilaston mukaan noin 7000. Kohderyhmän tarkentuminen valikoitui prosessin aikana juuri tähän ikäluokkaan saatavilla olevien tilastojen ja erilaisten tutkimusten vuoksi. Esimerkiksi Kirkkonummen väestöproduktiotilasto on koottu siten, että suoraan saatavilla olevat lasten määrät eri vuosilta on jaoteltu 0-6 –vuotiaisiin, 7-15-vuotiaisiin, 15-18-vuotiaisiin, 19-24-vuotiaisiin, 25-29-vuotiaisiin jne. Nuorisolaissa nuoreksi määritellään alle 29-vuotias, mutta Kirkkonummella harrastustoiminnan kehittämisen suhteen raja vedetään 18-vuotiaaseen Kirkkonummen UNICEFin Lapsiystävällinen kunta toimintamallin sekä ajateltujen kehittämistoimenpiteiden mukaan.

Kehittämistyön prosessitaulukosta (Taulukko 1, 28) näkyy fenomenologiselle tutkimustyölle tyypillisiä piirteitä. Prosessin alussa tavoitteena on ollut tutustua erilaisten aineistojen avulla harrastustakuuilmioon ja siihen liittyviin osiin. Harrastustiimin työskentelyn ja eri asiantuntijoiden keskustelujen kautta harrastustakuuilmioon liittyviä kirkkonummelaisia osia on selvitetty, jolloin ymmärrys ilmiöön liittyvistä osista ja kokonaisuudesta on pikkuhiljaa minulle syventynyt. Prosessin lopuksi on syntynyt käytännön toimenpide-ehdotuksia, joita on lähdetty vapaa-aikapalveluissa myös toteuttamaan. Fenomenologian mukaisesti tutkimusprosessissa olen ymmärtänyt arjessa tapahtuneen työn ja kokemukset uusien näkökulmien kautta siten, että lopullinen kehittäminen ja sen keinot hahmottuvat tietoisuuden valossa harrastustakuuilmioon liittyvinä osina, jotka kiinnittyvät eri tahojen kautta ilmiön kokonaisuuteen. (Miettinen & Pulkkinen & Taipale 2010, 36-38.)

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin taulukko (Kirkkonummi 2018)

4.2 Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote

Kehittämistyön pohjautuu prosessityöskentelyyn fenomenologis-hermeneuttisen ajattelutavalla, jossa olen pyrkinyt nostamaan tietoiseksi niitä asioita, jotka ovat meiltä kunnassa häipyneet huomaamattomaksi ja jopa itsestään selviksi. Lisäksi ajattelutapaan kuuluu harrastustakuun kokonaisvaltainen ajattelu uudella tavalla uusia näkökulmia etsien. Tutkimusotteella työskentelyn avulla olen tarkastellut harrastustakuuta ilmiönä kokonaisuutena mutta toisaalta olen peilannut yksittäisiä asioita ilmiöstä kokonaisuuteen ja taas takaisin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 34-35.) Tutkimusprosessi on edennyt hermeneuttisen kehän tapaan, jossa minulla oli harrastustakuusta ilmiönä tietynlainen omakohtainen tulkinta eli esiymmärrys, jota lähdin syventämään saatavilla olevan tutkimustiedon ja työyhteisöstä annettujen työtehtävien avulla. Esiymmärryksen mukaan harrastustakuu ilmiönä oli laaja, tutkimustietoa oli saatavilla, mutta toisaalta kokonaisuus oli minulle suorastaan arvoitus. Esiymmärryksen aikana kehittämistyön työstäminen oli erittäin haasteellista ja osittain jopa pysähdyksissä, koska mitä enemmän tietoa löysin, sitä vaikeampaa sitä oli ymmärtää. Ennen kaikkea minulla oli vaikeuksia hahmottaa tietoa käytännölliseksi kehittämistyöksi. Tämä on kuitenkin tyypillistä hermeneuttiselle tutkimusprosessille, jossa tutkimus etenee kehältä kehälle. Ilmiön kokonaisuus voidaankin ymmärtää sen osien merkitysten

kautta ja taas toisinpäin, jolloin ikään kuin muodostuu ajattelun ja ymmärtämisen kehä. Hermeneuttisen kehäajattelun avulla minulla on myös ollut mahdollisuus kyseenalaistaa ja kumota oma esiymmärrys, kun ilmiöön liittyvä ymmärrys kasvaa tarpeeksi. (Puusa & Juuti 2011, 43 ja 49-51; Tuomi & Sarajärvi 2013, 34-35; Vilkka 2015, 172.) Kyseenalaistamista ei kuitenkaan prosessin aikana tapahtunut, vaan esiymmärrys on kääntynyt ymmärryksi harrastustoimintaan vaikuttavien asioiden laajuuteen ja ymmärrykseksi siihen, että tulemme kehittämistyössä tarvitsemaan eri tahojen: poliittisten luottamushenkilöiden, kunnan eri toimialojen, harrastustoimintaa järjestävien, lasten ja nuorten sekä heidän vanhempiensa näkemyksiä ja yhteistyötä, jotta harrastustakuusta on ylipäättään mahdollista tulla totta.

Kehittämistyö on hyödyntänyt näkökulmia kontekstin ja ilmiön intention sekä prosessin avulla. Konteksti tarkoittaa sitä, että olen ottanut selvää millaisiin yleisiin sosiaalisiin, kulturaalisiin ja ammatillisiin yhteyksiin lasten ja nuorten harrastustoiminta liittyy. Intention huomioon ottaminen tarkoittaa sitä, että olen tarkkaillut, selvittänyt ja keskustellut millaisia motiiveja ja tarkoitusperiä ilmiöön liittyy työyhteisössäni. Kehittämistyössäni en ole pystynyt tekemään ennakkoon tarkkaa tutkimusaikataulua, sillä prosessi on laajuudessaan vaahtunut minulta itseltäni aikaa eritoten ilmiön ymmärtämistä kohtaan, jota en ole voinut oman ymmärrykseni enkä myöskään harrastustiimin osalta nopeuttaa. (Vilka 2015, 120-121.) Harrastustiimille asetetut toiminnalliset ja aikataululliset tavoitteet ovat olleet kuitenkin suurena apuna tiedon kokoamisessa ja eritoten kehittämistyön valmistumiselle asetettuun tavoitteeseen nähden.

4.3 Kehittämistyön luotettavuus

Laadullisella tutkimusmenettelyllä toteutetussa työelämäänsä soveltuvassa kehittämistyössä tutkimuslähteiden kokoa ei säätele määrä vaan laatu, jolloin olennaista onkin ollut valitsemani materiaalit kehittämistyön tavoitteisiin nähden. (Vilka & Airaksinen 2003, 76; Puusa & Juuti 2011, 55.) Hermeneuttisen kehän ajatusta mukaillen, laajan aineiston syventymisen tarkoituksena oli kasvattaa ymmärrystä aiheeseen eikä se, että tuottaisin ilmiöstä uutta tutkimustietoa. (Vilka 2015, 71; Puusa & Juuti 2011, 53.) Kehittämistyössä olen käyttänyt hyödyksi harrastustakuuseen liittyvää valtakunnallista tutkimusaineistoa, eri lakeja, Kirkkonummen kunnan sekä työyhteisöni tuottamaa materiaalia. Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta pyritäänkin parantamaan keräämällä tietoa eri lähteistä, joita sovelletaan esimerkiksi omaan esiymmärrykseen ja tulkintaan ja katsotaan, tuottavatko eri tietolähteet toisiaan tukevia tuloksia. (Kananen 2017, 177.) Kehittämistyössä en pyrkinytään vertaamaan valtakunnallisia tutkimustuloksia esimerkiksi Kouluterveyskyselystä Kirkkonummen kunnan tuloksiin, vaan pyrin laadulliselle tutkimukselle ominaiseen tapaan

saavuttaa tiedon avulla ymmärrystä ilmiöön liittyvistä merkityksistä. (Vilkkä 2015, 66-67.) Se, että kehittämistyön lähtökohtiin vaikuttivat ennen kaikkea minun ja työyhteisöni halut, ihanteet, uskomukset, arvot ja käsitykset eivät vähennä työn luotettavuutta. Päinvastoin. Laadullisella tutkimusmenetelmänä toteutettavassa tutkimuksessa lähtökohtana on ajatus siitä, että tutkimus on subjektiivista. (Vilkkä 2011, 68; Kananen 2017, 46.) En olisi voinut määritellä ennakkoon tutkimusmetodia, sillä tutkimus perustuu käytettävissä oleviin aineistoihin sekä minun henkilökohtaisiin ja ammatillisiin kokemuksiin sekä harrastustiimin työskentelystä kumpuneisiin ideoihin harrastustakuuilmion ymmärtämiseksi. Erilaiset materiaalit ja tutkimusaineistot toimivat apuvälineinä harrastustakuuilmion ymmärtämisessä sekä myös antoivat teoreettista tietoa ilmiön tulkitsemiseen ja itse toiminnan kehittämiseen. Harrastustakuuta tutkiessa minulla ei ollut tavoitteena yleistää ilmiötä, vaan pikemminkin erilaisten saatavilla olevien aineistojen ymmärtämisen kautta löytää johtolankoja ja vihjeitä arvoituksen ratkaisemiseksi sekä selittää ilmiötä meidän kuntaamme soveltuvaksi. (Vilkkä 2015, 150.)

5 Keinoja harrastakuun toteuttamiseksi Kirkkonummella

5.1 Kunnan hallinnoimat tilat ja niiden käyttäminen

Kunnan tiloja harrastusten käyttöön on eri puolilla kuntaa. Mm. koulujen, päiväkotien, nuorisotilojen, kuvataidekoulun, musiikkiopiston, uimahallin sekä erilaisten liikuntatilojen tiloja käytetään mm. kielten, käden taitojen ja musiikin opiskeluun sekä liikunnan harrastamiseen. Lisäksi harrastuspaikoiksi katsotaan avoimesti kaikkien käytössä olevat ulkoliikunta- paikat, kävelytiet ja pyörätiet. Kirkkonummen kunnan alueella on myös yksityisten hallinnoimia tiloja, joita käytetään sekä paikallisten yhdistysten järjestämään toimintaan, kunnan ja yksityisen tahon yhteistyössä järjestämään toimintaan, yksityisten järjestämään toimintaan kuin myös yksilöasiakkaille tiloja tarjoten. Kunnan toimitilojen käytöstä ulkopuolisilta perittävien korvausten, ns. toimitila-avustusten perusteet on vahvistettu kunnanhallituksen päätöksellä 1.10.2007 § 439. Päätöksen mukaan kirkkonummelaiset rekisteröityneet liikunta-, kulttuuri- nuoriso-, terveys-, vammais-, veteraani-, eläkeläis-, asukas-, kylä-, Koti- ja kouluyhdistyksiltä sekä vapaapalokunnilta ja aatteellisilta yhdistyksiltä ei peritä kunnan tilojen käytöstä korvausta, kun tilojen käyttö ei liity kaupalliseen toimintaan. Tilojen käytön maksaa se kunnan toimialan yksikkö, jonka alueelle yhdistys katsotaan kuuluvaksi. Esimerkiksi koulujen liikuntatilojen käytöstä liikuntayhdistysten osalta koulu tekee sisäisen toimitilalaskun liikuntayksikköön. Liikuntayksikkö maksaa vuosittain lähemmäs 0,7 milj.€ liikuntayhdistysten käyttämistä käyttövuoroista syntyviä kustannuksia. Summa on merkittävä tuki paikallisille yhdistyksille ja sitä kautta kunta tukee jo omalta osaltaan harrastajalle syntyvien kokonaiskustannusten syntymistä alentavasti. Toimitila-avustuksen piiriin ei kuitenkaan kuulu Kirkkonummen uimahallin allastilat, vaan näiden käytön maksut perustuvat vapaa-aikajaoston 15.11.2017 §40 tekemään päätökseen. Muiden kuin Kirkkonummen kunnan hallinnoimien tilojen käyttämiseen paikallisilla yhdistyksillä on mahdollista hakea kohdeavustusta vuokratukustannuksiin, jotka syntyvät alle 20-vuotiaiden liikunnan harrastamisesta muiden kuin Kirkkonummen kunnan omistamista tiloista.

Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen –työryhmän raportissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19, 33) todetaan, että yksi suurimmasta harrastuksen hintaan vaikuttavista tekijöistä ovat juuri tilavuokrat. Kirkkonummen kunnanhallitus teki kokouksessaan 8.1.2018 §11 kunnanvaltuuston aloitteeseen nro 7/2016 päätöksen, jossa pyydetään valmistelemaan ehdotus kunnan tilojen käytöstä perittävistä maksuista ja niiden perusteista. Selvitystyö kuuluu konsernihallinnon talousyksikön valmistelun piiriin ja maaliskuussa 2018 valmistelutyö on kesken. Lapsiystävällisenä kuntana ja valtakunnallisten selvitysten ja tutkimusten perusteiden mukaisesti olisi toivottavaa, että tilojen käytön osalta lasten, nuorten ja lapsi-aikuisen harrastustoiminta olisi edelleen Kirkkonummella

maksutonta, jolloin se palvelisi täysin harrastustakuun tavoitetta sekä ehkäisisi omalta osaltaan harrastusten kokonaiskustannusten kasvua.

Tilojen käyttöön liittyy toki niiden saatavuus ja varaamisen käytänteet. Selvitysten mukaan monissa kunnissa on hyvinkin kirjavat käytänteet tilojen varaamiseksi ja monesti tilojen hallinnoijat vastaavat pitkälti itse siitä kenelle vuoroja myönnetään. Kirkkonummella tilojen hallinnoinnin, käyttämisen ja varaamisen suhteen on kehitettävää. Kirkkonummen koulujen liikuntatilojen suhteen käyttövuorojen valmistelussa noudatetaan liikuntalautakunnan 22.11.2006 § 87 koulujen liikuntatilojen vapaa-ajan käytön toimintaohjetta. Toimintaohjeen mukaan tilojen käyttövuorot valmistellaan ja myönnetään yhteisöille seuraavassa järjestyksessä:

1. Koulun, oppilaitoksen tai koulutoimen järjestämä muu kuin opetus- ja työsuunnitelmien mukainen toiminta
2. Kunnan muu liikuntatoiminta
3. Kirkkonummelaisten yhteisöjen toiminta
4. Muiden kuin Kirkkonummelaisten yhteisöjen toiminta

Lisäksi toimintaohjeessa mainitaan, että lasten ja nuorten toiminnan tarpeiden tulee olla etusijalla seurojen käyttövuoroja jaettaessa. Koulujen kahdenkymmenen liikuntatilan käyttövuorojen valmistelu vakiovuorojen osalta tapahtuu nykyään nuoriso- ja liikuntapalveluissa. Kunnan hallintosäännön 1.6.2017 §71 mukaan koulun rehtori päättää hallinnassaan olevien kiinteistöjen ja toimitilojen käytöstä. Koulutilojen vapaa-ajan käytön valmisteleminen nuoriso- ja liikuntapalveluissa takaa kuitenkin sen, että vuoroja valmistellaan kunkin hakijan osalta kokonaisuutena ja mahdollisimman monelle hakijalle pyritään löytämään toimintaan tarkoitettu tila. Haasteena on se, että vuoroja haetaan joka vuosi enemmän kuin mitä niitä on tarjolla. Vuonna 2016 koulutiloja haki yhteensä 56 yhdistystä, hakien yhteensä noin 730 viikkotuntia. Vuoroja pystyttiin valmistelemaan noin 570 viikkotunnin verran. Vuonna 2017 hakijoita oli 53 yhdistystä, joille valmisteltiin noin 600 käyttötuntia haetuista 761 tunnista. Vuonna 2017 pystyttiin valmistelemaan lisää käyttötunteja, koska yhden koulun liikuntatila saatiin jälleen remontin jälkeen kuntalaisten käyttöön. Samat hakijat, jotka hakevat koulutiloista vuoroja, hakevat vuoroja myös muista kunnan tiloista, kuten nuorisotiloilta, uimahallilta, päiväkodeista jne. Tällöin tilojen käyttövuorovalmisteluissa voi olla päällekkäisyyksiä ja, kun hakijat vahvistavat saamiaan käyttövuoroja eri tilojen osalta, osa valmisteluista vuoroista perutaan ja sen vuoksi osa vuoroista saattaa jäädä myös käyttämättä, ellei siihen löydy uutta hakijaa.

5.1.1 Liikuntatilojen käyttämiseen liittyvät selvitykset

Alkuvuonna 2018 koulujen rehtoreille lähetettiin liikuntasalien käyttämiseen liittyvä kysely, jonka tarkoituksena oli kartoittaa koulujen näkökulmasta liikuntatilojen vapaa-ajan käyttämistä mm. iltapäivisin, viikonloppuisin ja koulujen loma-aikoina. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa (2016:19, 50) todetaan, että koulujen liikuntatilat ovat pääsääntöisesti vapaa-ajan toimijoiden käytettävissä arki-iltais. Viikonloppuisin käyttö on rajatumpaa tai keskittynyt vain muutamiin kouluihin ja koulujen loma-aikoina käyttöä ei sallita pääsääntöisesti lainkaan. Rehtoreille suunnattu alkukartoitus on vielä kesken, mutta niistä vastauksista, jotka ovat saapuneet voi todeta, että kirkkonummelaisissakin kouluissa tilanne on hyvin samankaltainen kuin mitä julkaisussa todetaan: osassa kouluissa viikonloppu- ja koulujen loma-aikojen toimintaa vapaa-aikatoimijoille on tarjolla ja osassa taas ei lainkaan. Osassa kouluissa työskentelee arkipäivisin ja -iltais vahtimestari, jonka tehtävänä on mm. valvoa liikuntatilojen käyttämistä. Viikonloppuisin ja koulujen loma-aikoina vahtimestaripalvelut ovat rajalliset mm. työntekijöiden vuosilomien sekä ylipäättään tällä hetkellä käytettävissä olevien resurssien vuoksi. Rehtoreiden vastauksista ilmenee kuitenkin, että sähköisten ovien lukitusjärjestelmän käyttöönotto on edistänyt liikuntatilojen käyttöä Kirkkonummella, sillä sähköisen järjestelmän avulla vapaa-aikatoimijat saavat käyttöönsä sellaisen avaimen, johon koodataan sisäänpääsy liikuntatilaan ja estetään pääsy muihin koulun tiloihin. Sähköisen lukitusjärjestelmän käyttämistä Kirkkonummella tuleekin tulevaisuudessa laajentaa entisestään, jotta vapaa-aikatoimijoille mahdollistetaan liikuntatilojen käyttäminen mahdollisimman tehokkaasti ja tarjoaisi heille mahdollisuuden laajentaa tai kehittää omaa harrastustoimintaa.

Kirkkonummella ei tällä hetkellä ole käytettävissä liikuntatilojen koordinointiin liittyvää sähköistä järjestelmää, vaan kukin toimija vastaa itse tilojen käytön hallinnoimisen lähinnä exel-taulukoiden avulla eikä näin ollen kunnan eri toimijoilla ja asiakkaila ole helposti saatavaa tietoa liikuntatiloista ja mahdollisista vapaista käyttövuoroista. Vuoden 2018 aikana Kirkkonummen kunnassa on tarkoitus kilpailuttaa sähköisen tilavarausjärjestelmän palvelun käyttöönotto, joka tarkoittaisi ennen kaikkea sitä, että kunnan liikuntatilojen osalta kokonaiskoordinaatio mahdollisesti helpottuisi ja ennen kaikkea asiakkaiden olisi mahdollista löytää kunnan tiloja entistä helpommin myös harrastustoimintaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisussa (2016:19, 50) todetaan, että sähköisten palveluiden edistäminen on myös yksi keino lisätä tilojen käyttöastetta. Kirkkonummella tilojen täyttöastetta onkin haasteellista selvittää ja seurata ilman yhtenäistä järjestelmää. Tiedossa toki on, että varsinkin pienempien koulujen liikuntatilojen osalta käyttövuoroja jää käyttämättä, sillä tilan koko rajoittaa sen käyttämistä varsinkin niiden lajien osalta, jotka vaativat isoa tilaa.

Näitä lajeja Kirkkonummella ovat esimerkiksi jalkapallo, salibandy, käsipallo, lento- ja koripallo. Toki osa näiden lajien ikäryhmistä hyödyntävät koulujen pienempiä saleja mm. lajiharjoittelua tukevaan fysiikkaharjoitteluun. Kirkkonummen kunnan strategiassa vuosille 2018-2021 yhtenä tavoitteena on kehittää sähköisiä palveluita, jotta palveluiden tehokkuutta, laatua ja saatavuutta parannettaisiin. Sähköisen tilavarausjärjestelmän hankintaan onkin varattu sivistys- ja vapaa-aikalautakunnan vuoden 2018 talousarvioon liittyvän käyttösuunnitelman investointiosaan 40 000€ määräraha, jonka käytöstä vastaa sivistys- ja vapaa-aikatoimen suunnittelupäällikkö. Hankinnan kilpailutuksesta vastaa puolestaan konsernihallinnon talousyksikkö. Hankintaan liittyvät kilpailutusasiakirjat työstettiin vuosien 2016-2018 välisenä aikana yhteistyössä talousyksikön, ulkopuolisen konsultin, atk-yksikön ja nuoriso- ja liikuntapalveluiden asiantuntijoiden avustuksella.

Vapaa-aikajaosto teki 13.9.2017 §13 päätöksen, jonka mukaan kunnassa tehdään selvitys liikuntapaikkojen käytöstä ja kehittämisestä. Selvityksen tavoitteena on ottaa kantaa kunnan liikuntapaikkojen määrään ja niiden soveltuvuuteen eri liikuntaryhmille, selvittää käyttäjäryhmät lajiryhmittäin ja selvittää investointiohjelman mahdollisuudet toiminnan kehittämisessä. Suunnitelmassa tehdään ehdotus myös siitä, miten liikuntapaikat tulevaisuudessa jaetaan eri liikuntaryhmien välillä optimoidusti. Kaiken selvitystyön tavoitteena on, että kuntalaiset, yhdistykset ja järjestöt pystyvät liikkumaan tulevaisuudessa tiloissa, jotka soveltuvat mahdollisimman hyvin kunkin lajiryhmän tarpeisiin. Selvitykseen on varattu 20 000€:n määräraha.

Kirkkonummen kunnassa on käynnissä ja on käynnistymässä useita selvityksiä, joiden tarkoituksena on kehittää kunnan liikuntatilojen käyttämistä, jotka vaikuttavat suoraan myös harrastustoiminnan kehittämiseen. Tilojen käyttämiseen liittyvässä kehittämistyössä vaaditaan kunnallistekniikan ja sivistys- ja vapaa-aikatoimen toimialan asiantuntijoita, konsernihallinnon viranhaltijoita, luottamushenkilöorganisaation päätöksentekijöitä kuin itse käyttäjiäkin. Jokaisella toimijalla on oma roolinsa. Sivistys- ja vapaa-aikatoimen asiantuntijat tuovat useimmiten kehittämistyöhön mukaan käyttäjien näkökulmia, kunnallistekniikan toimiala vastaa mm. rakennusten ylläpidosta, konsernihallinto puolestaan tuo mukaan taloudenhallinnon ja kilpailutusten liittyvää osaamista ja poliittinen päätöksenteko puolestaan turvaa talousarvion laadinnassa mahdolliset kehittämistyöhön vaaditut määrärahat. Liikuntatiloja käyttäviltä saatuja ideoita ja ajatuksia kannattaa ottaa myös huomioon, sillä monesti käytännön toimijoilla on sellaisia toimenpide-ehdotuksia, joilla on suora vaikutus arjen harrastamiseen. Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen tilojen käytön osalta vaatiikin useiden tahojen ymmärrystä ja sitoutumista, jotta harrastustakuun tavoite

–jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen on taas yhden askeleen lähempänä.

Kirkkonummella tulisi tehdä myös muiden harrastustilojen osalta vastaavanlaisia selvityksiä kuin mitä liikuntatilojen osalta ollaan tekemässä. On tärkeää tunnistaa, että erilaiset harrastukset vaativat erilaisia tiloja. Selvitysten avulla esimerkiksi uusia rakennuksia suunniteltaessa ja rakennettaessa pystyttäisiin huomioimaan mahdollisimman hyvin eri harrastusmuotojen vaatimat olosuhteet.

5.2 Liikunnan avustukset Kirkkonummella

Liikuntalain mukaan kunnan tulee edistää kuntalaisten mahdollisuuksia liikunnan harjoittamiseen sekä tukea paikallisia liikuntaseuroja. Kirkkonummella sivistys- ja vapaa-aikalautakunta päättää avustusten myöntämisen periaatteista liikuntayhdistyksille. Lautakunnan alainen vapaa-aikajaosto päättää puolestaan avustusten myöntämisestä. Kirkkonummalaiset urheiluseurat ja liikuntayhdistykset voivat hakea avustuksia liikuntalautakunnan avustusohjesäännön 10.12.2009 §104 mukaisesti. Toiminta-avustusten mittaristo on puolestaan astunut voimaan 14.12.2005 §93 ja ne on muutettu viimeisimmän kerran 19.12.2007.

Vapaa-aikajaosto jakaa liikuntajärjestöille ja -yhdistyksille seuraavia avustuksia:

- Kohdeavustus palkkakustannuksiin Kirkkonummen uimahallissa järjestetystä erityisryhmien liikunnasta.
- Toiminta-avustuksen ennakko.
- Toiminta-avustus.
- Kohdeavustus liikuntapaikan perustamiseen/ perusparannukseen.
- Kohdeavustus jonkin erityisen ja tiettynä aikana toimeenpantavan tapahtuman toteuttamiseen.
- Kohdeavustus meripelastustoiminnan edistämiseen.
- Kohdeavustus kartan valmistuskuluihin.
- Kohdeavustus koulutustoiminnan kuluihin.
- Kohdeavustus liikuntapaikkojen vuokrakustannuksiin.

Edellä mainittujen avustusten turvin Kirkkonummi tukee vuosittain liikuntayhdistyksiä, jotka järjestävät lapsille ja nuorille vapaa-ajan toimintaa. Vuonna 2017 kunta tuki mm. toiminta-avutuksina 27 liikuntayhdistystä, jotka järjestivät lasten ja nuorten harrastustoimintaa. Toiminta-avustusta myönnettiin yhteensä lähes 70 000€. Näissä avustetuissa 27 liikuntayhdistyksessä toimi vuoden 2017 aikana yhteensä 361 lasten ja nuorten ryhmää. Alla 20 vuotiaiden käyttämiin liikuntapaikkojen vuokrakustannuksiin kunta myöntää vuosittain kohdeavustusta 18 000€. Vuonna 2017 avustusta saaneita yhdistyksiä oli kymmenen. Suurin yksittäinen summa myönnettiin paikalliselle jääkiekkoseuralle HCK Salamat ry:lle

yhteensä 7715€ (vapaa-aikasihteerin päätös 15.12.2017 §75). Avustusten määrä on pysynyt viime vuosina suurin piirtein samana.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017:19, 37) raportissa ehdotetaan lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi, että avustusehdoissa tulisi olla kriteerit, jonka tavoitteena on lisätä kunnassa ns. matalan kynnyksen harrastustoimintaa seuroissa. Kirkkonummen vapaa-aikajaoston alaisissa liikunta-avustuksen mittaristoissa ei ole tällä hetkellä tällaista kriteeristöä käytettävissä. Tulevaisuudessa onkin syytä pohtia olisiko liikuntayhdistyksille tarkoitettua avustusjärjestelmää syytä kehittää kokonaisuutena niin, että se ohjaisi liikuntayhdistyksiä kehittämään lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoimintaa. Avustusjärjestelmän kehittämistyössä tulee kuitenkin huolehtia siitä, että paikalliset yhdistykset pääsevät vaikuttamaan itse kokonaisuuteen. Liikunta-avustusten tarkastelu on vain yksi osa harrastustakuuilmiotä. Vastaavanlaista tarkastelua tulee tehdä tulevaisuudessa muidenkin kunnan myöntämien avustusten osalta.

5.3 Maksuton matalan kynnyksen harrastustoiminta

Kirkkonummen kunta ja kirkkonummelaiset yhdistykset järjestävät yksin ja yhteistyössä kuntakeskuksissa harrastustoimintaa. Yhdistykset tarjoavat harrastustoimintaa ennen kaikkea omalle jäsenistölleen, kun taas kunnan järjestämät toiminnot ovat tarkoitettu kaikille kohderyhmään kuuluville. Pääsääntöisesti toimintaan osallistumisesta osallistuja maksaa korvausta toiminnan järjestäjille, mutta Kirkkonummen kunnasta löytyy jo tällä hetkellä jonkin verran maksutonta tai hyvin edullista harrastustoimintaa.

Perusopetuslain 21.8.1998/628 §47 mukaan koulujen kerhotoiminta on oppilaalle maksutonta ja vapaaehtoista toimintaa, jonka järjestämisen periaatteet kirjataan opetussuunnitelmaan. Koulujen kerhotoiminnan tavoitteena on edistää niiden lasten ja nuorten harrastustoimintaa, jotka eivät esimerkiksi perheen tuen puuttuessa pysty harrastamaan muuten. Kirkkonummella koulupäivien yhteydessä järjestettävää opetustoimen koordinoimaa kerhotoimintaa ohjaavat mm. koulun opettajat ja yhdistysten ohjaajat. Kirkkonummi hakee vuosittain valtion avustusta koulun kerhotoiminnan toteuttamiseen ja kehittämiseen opetushallituksen kautta ja vuonna 2017 kunta sai avustusta yhteensä 47 000€. Vuonna 2016 summa oli yhteensä 37 000, jolla järjestettiin 116 kerhoa. Näihin kerhoihin osallistui yhteensä lähes 1100 Kirkkonummen 3600 alakoululaisesta ja 214 reilusta 1300 yläkoululaisesta.

Kirkkonummen kirjastot puolestaan ovat matalan kynnyksen paikkoja, joissa järjestetään monipuolista, maksutonta toimintaa kaikenikäisille lapsille ja nuorille. Alle kouluikäisille on

tarjolla mm. satutunteja eri kielillä sekä laululoru- ja riimituokioita. Varhaiskasvatusikäisille ja koululaisille on tarjolla ikään sopivalla tavalla mm. kirjavinkkausta, tiedon haun opettelua, runopajoja, lukupiirejä ja kirjastosuunnistusta. Vuonna 2016 kirjavinkkauksiin osallistui 5794 lasta ja nuorta, kirjaleikkeihin osallistui puolestaan 575 esikoululaista ja satutunneille 3502 lasta. Kirjasto tekee myös aktiivista yhteistyötä kunnassa toimivien tahojen kanssa esimerkiksi osallistumalla koulujen teemapäiviin ja järjestämällä erilaisia tapahtumia. Kirjasto on yksin harrastavalle oiva paikka, sillä siellä on mahdollisuus pelata erilaisia pelejä ja tulostaa 3D-tulostimella, mutta kirjastoissa voi myös vain viettää vapaa-aikaansa yhdessä kavereiden kanssa tai vaikkapa koululäksyjä tehden.

Nuorisopalvelut järjestää puolestaan nuorisolain mukaista toimintaa kunnan eri alueilla. Nuorisotiloilla on mahdollisuus harrastaa mm. musiikkia, liikuntaa ja kädentöitä, mutta tiloilla voi myös vain olla yhdessä muiden lasten ja nuorten kanssa. Osallistuessaan nuorisotilatoimintaan lapsen tulee hankkia kerhokortti, joka maksaa 10€ vuodessa. Vuonna 2016 kerhokortteja myytiin 185 kappaletta ja vuonna 2017 244 kappaletta. Lisäksi nuorisotiloilla on mahdollisuus harrastaa ns. maksutonta höntsäliikuntaa avoimilla liikuntasalivuoroilla, joissa vuorojen aikana on paikalla nuorisohjaaja tukemassa toimintaa. Tällä hetkellä avoimia vuoroja on kolmella nuorisotilalla: Gesterbyssä, Veikkolassa ja Masalassa kerran viikossa. Liikkuva nuorisotyö kunnan eri osissa varsinkin koulujen loma-aikoina tavoittaa puolestaan sellaisia lapsia ja nuoria, jotka eivät osallistu nuorisotilatoimintaan. Kunnan nuorisoteatterissa lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus päästä harjoittelemaan näyttöä sekä valo- ja äänisuunnittelua, lavastusta, puvustusta ja teatterituottamista ilman erillisiä pääsykokeita. Nuorisoteatteriin otetaan vuosittain 72 lasta ja nuorta sisään. Vuonna 2016 nuorisopalveluiden kävijämäärä kaikkien toimintojen osalta oli yhteensä 69 394. Musiikkiopisto, käsityökoulu ja kuvataidekoulu järjestävät monipuolista lasten ja nuorten ryhmätoimintaa, johon sivistys- ja vapaa-aikatoimen tekemän harrastustakuu – selvityksen mukaan vuonna 2016 toimintoihin osallistui yhteensä 747 lasta ja nuorta 83:ssa eri ryhmässä. Lisäksi musiikkiopiston soiton yksilöopetukseen osallistui 302 lasta ja nuorta. Liikuntapalveluiden ohjatussa toiminnassa tarjotaan maksutonta toimintaa mm. vähän liikkuville lapsille ja nuorille kouluterveydenhoitajien liikunnallisten kutsukerhojen eli MOTO-kerhojen kautta sekä erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille sekä kehitysvammaisille nuorille tarjotaan ohjattua ryhmätoimintaa, jotka järjestetään niin varhaiskasvatus- ja opetuspäivän aikana kuin myös lasten ja nuorten vapaa-ajalla. Vuoden 2017-2018 ohjauskauden aikana kymmenen ohjatun ryhmän kävijämäärä oli noin 1500. Erityisen tuen tarpeessa olevien ryhmien koot ovat normaaleihin ryhmiin verrattuna pienemmät. Esimerkiksi erityislasten ja nuorten uimakouluihin otetaan kerrallaan vain kahdeksan osallistujaa, jolloin voimme turvata asiakkaille yksilöllisen ja laadukkaan ohjauksen.

Vaikka kunnassa järjestetään jo laajasti harrastustoimintaa, Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan Kirkkonummen vuosiluokan 4 ja 5 oppilaista 12,7 prosentilla eli 150 oppilaalla ei ole harrastusta. Kun taas vastaavasti vuosiluokan 8 ja 9 oppilaista 6,2 prosentilla eli 68 oppilaalla ei ole harrastusta. Valtakunnallisen vapaa-aikatutkimuksen 2016 mukaan Suomen 7-29 –vuotiaista 11 prosentilla ei ole harrastusta. Maksuttoman tai hyvin edullisen harrastustoiminnan kehittämisen tärkein tavoite on saada harrastus sellaisille lapsille ja nuorille, joilla sitä ei vielä ole ja niille, jotka sellaisen haluavat. Esimerkiksi vähävaraisten perheissä elävien lasten ja nuorten harrastusmahdollisuuksia tulee lisätä, jotta lapsi voi tuntea yhteenkuuluvuuden tunnetta ikäryhmän muihin lapsiin myös harrastusten kautta. Matalan kynnyksen toiminnan kehittäminen voi omalta osaltaan auttaa myös sellaisia lapsia, jotka ovat syystä tai toisesta lopettaneet aiemman harrastuksen. Maksuttomasta matalan kynnyksen harrastustoiminnasta tulee kehittää niin houkutteleva, ettei ketään lasta tai nuorta voida leimata osallistuessaan tällaiseen toimintaan.

5.3.1 Maksuttoman matalan kynnyksen harrastustoiminnan kustannukset

Laskin matalan kynnyksen harrastustoiminnalle hinnan, jos kunta tarjoaisi ohjatun maksuttoman harrastusryhmän kaikille 776:lle 7-18-vuotiaalle, joilla ei ole harrastusta. (Kuvio 15) Laskennan perusteet perustuvat valtakunnallisen vapaa-aikatutkimuksen 2016 lukuihin harrastusprosentin osalta eikä Kirkkonummen tuloksiin Kouluterveyskyselystä. Syy tähän on se, että kehittämistyön kohderyhmänä ovat kirkkonummelaiset 7-18 –vuotiaat eivätkä pelkästään vuosiluokkien 4,5,8 ja 9 oppilaat. Lisäksi Kirkkonummen kunnan väestöproduktiotilaston avulla voimme arvioida kuinka monelta 7-18 –vuotiaalta puuttuu harrastus. Perusajatus kehittämistyössä on se, että toiminta koordinoidaan kunnassa, mutta itse toiminta ostettaisiin paikallisilta yhdistyksiltä. Laskennassa käytetyn ohjatun tunnin hinta on kysytty kirkkonummelaisen lasten ja nuorten harrastustoimintaa laajasti tarjoavan seuran edustajalta. Tilojen vuokrakustannuksena on käytetty koulutilojen vuokrahinnaston mukaista keskiarvohintaa per tunti. Ryhmien määrä on saatu siten, että yhdessä ryhmässä osallistujia olisi 15 henkilöä. Kun tämän luvun jakaa niiden lasten määrällä, joilta puuttuu harrastus, saadaan ryhmien määrä kuntakeskuksissa.

2017 lähde: Taloustutkimus TA Oy Kirkkonummen väestöproduktio					
kuntakeskus	asukasmäärä ikävuosittain				
	kaikki 0-99-vuotiaat	7-18 -vuotiaat	11% 7-18-vuotiaista	ryhmien määrä kuntakeskuksessa	
keskusta	20 651	3 371	371	25	
Veikkola	8764	1 756	194	13	
Masala	9700	1 874	207	14	
yhteensä	39 115	7 001	772	52	
Harrastustoiminnan ohjauskustannukset					
1 ohjaaja					
Yhden ryhmän hinta/ 52 ryhmän hinta, jos tuntihinta 40€/h					
ryhmät koontuvat:	kertaa/ ohjauskausi	ohjauksen hinta/ h	hinta yhteensä/ 1 ryhmä / kausi	kaudessa 52 ryhmää syys ja kevätkausi ja kesäkaudella 26 ryhmää	hinta yhteensä/ 40 ryhmää/ kausi
syyskausi (vkot 33-49)	15	40	600	52	31200
kevätkausi (vkot 2-18)	15	40	600	52	31200
kesäkausi (vkot 19-26)	7	40	280	26	7280
			1480		69680
Tilojen vuokrakustannukset					
kaudet	yhden ryhmän kerrat/ ohjauskausi	ryhmien määrä	40 ryhmän ohjauskerrat	vuokrakustannus / h	kustannus yhteensä
syyskausi (vkot 33-49)	15	40	600	15	9000
kevätkausi (vkot 2-18)	15	40	600	15	9000
kesäkausi (vkot 19-26)	7	20	140	15	2100
		100	1340		20100
kustannukset yhteensä					89780

Kuvio 15. Maksuttoman matalan kynnyksen kehittämistyön kustannukset (Kirkkonummi 2018)

Maksuttoman matalan kynnyksen harrastamisen kokonaiskustannukset nousevat ohjaaja- ja tilavuokrat yhteenlaskettuina lähemmäs 90 000€:n vuodessa. Kunnan kehittämistyön kannalta pitää muistaa, ettei ole realistista toteuttaa toimintaa siten, että kuntakeskuksiin synnytetäisiin yhtäkkiä maksutonta harrastustoimintaa laskennassa käytettävien ryhmien määrällä. Ensinnäkään kunnalla ei ole toimintaan varattua määrärahaa, kunnasta ei löytyisi todennäköisesti tiloja kaikille uusille ryhmille eikä olisi varmaa, että yhdistyksissä olisi tarjolla työntekijöitä valtaisan harrastusmäärän toteuttamiseksi. Eikä meillä ole myöskään tietoa siitä millaisia harrastuksia kuntamme lapset ja nuoret haluaisivat oikeasti harrastaa. Lasten ja nuorten matalan kynnyksen harrastustoiminnan kehittämiseksi seuraava askel onkin keskustella kolmannen sektorin harrastustoimijoiden sekä kunnan muiden harrastustoimintaa järjestävien kanssa ja miettiä sekä kehittää toimintaa yhdessä nykytilanne huomioon ottaen.

Matalan kynnyksen harrastustoiminnan kehittämiseksi tarvitaan joka tapauksessa rahaa ja yksi vaihtoehto on esittää seuraavassa kunnan talousarvioneuvottelussa toiminnan kehittämiseksi määrärahaa. Toimintaan on mahdollista myös hakea valtion erityisavustusta lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan kehittämiseen, jota varten kunnalla toki täytyy olla omarahoitusosuutta 20 prosenttia hankkeen kokonaiskustannuksista. Matalan kynnyksen harrastustoiminnan kehittämiseen liittyy kunnan tasolla myös henkilöresurssointia, sillä uuden toiminnan käynnistämiseen tarvitaan henkilö, jonka tehtävänä on toiminnan kokonaiskoordinointi ja sen kehittäminen tulevaisuudessa.

Loppuvuodesta 2017 vapaa-aikapalvelut lähti kehittämään lasten ja nuorten harrastustoimintaa siten, että haimme joulukuussa 2017 opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustusta lasten ja nuorten paikalliseen harrastustoimintaan reilut 20 000€ kolmen maksuttoman koko lukuvuoden kestävän kerhon ja syysloman päiväleiritoiminnan toteuttamiseksi. Kaksi kerhoista on musiikki-tanssikerhoja, joista toinen on tarkoitettu vuosiluokkien 3 ja 4 oppilaille ja toinen yläkoulun oppilaille. Yksi kerhoista on työnimeltään Kokeile eri liikuntalajeja, joka on tarkoitettu erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille. Toiminnan tavoitteena on kehittää uudenlaisia yhteistyömuotoja vapaa-aikasektorin toimijoiden kanssa sekä vahvistaa lasten ja nuorten osallisuutta palveluiden kehittäjinä sekä edistetään erityisesti syrjäytymisen vaarassa olevien sekä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten ja nuorten harrastustoimintaa koko lukuvuoden kestäville harrastuksilla sekä vuosiluokkien 1 ja 2 oppilaiden koulujen loma-aikana tapahtuvan päiväleiritoiminnan avulla.

Suunnitellut kehittämistoimenpiteet kehitettiin yhteistyössä vapaa-aikapalveluiden, koulu-terveydenhoitajien, Kirkkonummen Urheilijat ry:n, Papinmäen koulun vanhempainyhdistyksen ja Kirkkonummen kehitysvammaisten tuki ry:n kanssa. Eritysavustusta koordinoidaan kunnassa, mutta itse toiminta toteutetaan ostamalla ohjaajaresurssit kolmansilta osapuolilta, kuten Kirkkonummen Urheilijoilta. Mahdollisen hankerahoituksen toteutuksen avulla vapaa-aikapalvelut voi aloittaa kehittämistyön lukuvuonna 2018-2019 ennen kaikkea omassa organisaatiossaan. Pilotointivaiheessa tavoitteena on löytää vastauksia siihen, millaisia koordinoitavia asioita vastaavanlainen harrastustoiminta vaatii, ketkä koordinoitavien tehtävien tekijät ja miten.

5.4 Harrastaminen koulupäivän aikana

Opetus- ja kulttuuriministeriön raportin (2017:19, 25) mukaan koulupäivän aikana tapahtuva harrastustoiminta tulisi järjestää kunnan opetus-, sivistys-, kulttuuri-, nuoriso-, vapaa-ajantoimen, kolmannen sektorin ja seurakuntien yhteistyöllä, sillä poikkihallinnollinen yhteistyö lisää harrastusten määrää ja mahdollisuuksia. Koulu yhteisönä ja rakennuksena

kannattaakin nähdä alustana erilaisten lasten ja nuorten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa, hyvinvointia, kasvua ja elinoloja parantavien toimijoiden työn mahdollistajana, unohtamatta lasten ja nuorten omaa roolia. Koulupäivän aikana tapahtuva harrastustoiminta edesauttaa mm. koulukuljetusten piirissä olevien lasten harrastamista. Kirkkonummella oli vuonna 2016 reilut 1300 koulukuljetusoppilasta. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan (Kuvio 16) Kirkkonummen vuosiluokan 8 ja 9 oppilaista 20,7% kokee myös harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana.

(c) Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2018 Kouluterveyskysely 2017/ Kirkkonummi			
Perusopetus 8. ja 9. lk	Yhteensä	Pojat	Tytöt
Kokee harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana, %	20,7	22,3	19,1

Kuvio 16. Kokee harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana (Kouluterveyskysely 2017)

Kirkkonummella on ollut käynnissä jo viiden lukuvuoden ajan Liikkuva koulu –hanke, jonka tavoitteena on kehittää koulujen sisä- ja ulkotiloja liikkumista edistäviksi ympäristöiksi. Hankkeen toimenpiteet: boulderointiseinät, lattiateippaukset, asfalttimaalaukset, uudet leikki- ja pihavälineet sekä opettajien ja oppilaiden koulutukset edistävät ennen kaikkea koulupäivän aikana tapahtuvaa liikkumista. Toisaalta kehittämistoimenpiteet voivat edistää lasta liikuntaharrastuksen pariin. Kouluihin esimerkiksi koulutetaan vuosittain oppilaista välituntiliikunnanohjaajia, joiden tehtävänä on sovittujen välituntien aikana ohjata erilaisia pelejä ja leikkejä muille oppilaille. Välituntiliikunnanohjaajana toimiminen voi olla yksi mahdollisuus lapselle harrastukseen. Kirkkonummen kouluissa toimii Välkkäreiden lisäksi mm. ympäristö- ja tv-agentteja, joissa hyödynnetään lapsen omaa mielenkiintoa kyseiseen toimintaan. Tämän tyyppinen toiminta osallistaa lapsia ja edesauttaa heitä löytämään omia vahvuuksiaan. Tulevaisuudessa voisi miettiä sitä, että onko vastaavanlaista toimintaa mahdollista kehittää harrastuksen löytämisen näkökulmasta.

5.4.1 HarrastusSankarit

Yhtenä esimerkkinä koulupäivän yhteyteen rakennettavasta harrastusmahdollisuudesta on vapaa-aikapalveluiden harrastustiimin kehittämä HarrastusSankarit –toiminta. Tavoitteena on tutustuttaa lapsia ja nuoria teemojen avulla erilaisiin harrastuksiin: liikuntaan,

kulttuuriin, musiikkiin, taiteeseen jne. HarrastusSankarit toteutetaan koulun liikuntatilassa ja sen välittömässä läheisyydessä olevissa tiloissa yhden luokan osalta yhden 45 minuutin oppitunnin aikana. Kuviossa 17 on esimerkki aikataulusta, joka rakennetaan kolmen harrastuspisteen ympärille.

HarrastusSankarit kouluilla						
AIKATAULU:						
RASTIT	9.00-9.45					
harrastuspiste 1	9:00-9:15.	Winellska 1A	9:15-9:30.	Winellska 2a	9:30-9:45.	Winellska 1B
harrastuspiste 2	9:00-9:15.	Winellska 1B	9:15-9:30.	Winellska 1A	9:30-9:45.	Winellska 2a
harrastuspiste 3	9:00-9:15.	Winellska 2a	9:15-9:30.	Winellska 1B	9:30-9:45.	Winellska 1A
RASTIT	10.00-10.45					
harrastuspiste 1	10:00-10:15.	Winellska 2b	10:15-10:30.	Winellska 3a	10:30-10:45.	Winellska 2c
harrastuspiste 2	10:00-10:15.	Winellska 2c	10:15-10:30.	Winellska 2b	10:30-10:45.	Winellska 3a
harrastuspiste 3	10:00-10:15.	Winellska 3a	10:15-10:30.	Winellska 2c	10:30-10:45.	Winellska 2b

Kuvio 17. HarrastusSankarit esimerkkaiaikataulu (Kirkkonummen kunta 2018)

Liikuntasaliin rakennetaan kolme toiminnallista harrastuspistettä, joista kukin kestää 12 minuuttia kerrallaan. Luokka kiertää yhdessä sovitun aikataulun mukaan kaikki kolme rastipistettä. Rastipisteet rakennetaan toiminnalliseksi siten, että olipa kyseessä pisteessä kyse liikunnasta, musiikista, historiasta, luonnosta tai taiteesta, niin rastipisteellä jokainen lapsi ja nuori pystyy osallistumaan ja saa kokea omalla tavallaan harrastuspisteen annin. HarrastusSankarit –toiminnan keskiössä ovat lapset ja nuoret ja tämän toiminnan avulla meillä on mahdollisuus toteuttaa harrastustakuun tuomaa velvoitetta -jokainen lapsi ja nuori.

HarrastusSankarit –toiminnan perusmalli pohjautuu Koululiikuntaliiton Vesisankarit –tapahtumaan, joita Kirkkonummella on järjestetty onnistuneesti jo kaksi vuotta. Vesisankarit koululaistapahtumassa tavoitetaan yhden toukokuun päivän klo 9.00-14.30 välisenä aikana kaksikymmentä vuosiluokan 4-6 luokkaa yhteensä reilut 300 oppilasta opettajineen. Uimahallin allastiloihin ja yhteen liikuntasaliin on rakennettu yhteistyökumppaneiden avulla viisi eri rastipistettä, joihin jokainen luokka käy sovitun aikataulun mukaan tutustumassa 12 minuuttia kerrallaan. Rastipisteet on rakennettu vesiturvallisuusteeman ympärille ja toimijoina ovat nuoriso- ja liikuntapalveluiden lisäksi Länsi-Uudenmaan pelastuslaitos, Gladius Kirkkonummi ry, Porkkalan meripelastajat ja Kantvikin purjehtijat. Tämä tapahtumamalli on otettu todella hyvin vastaan koulujen keskuudessa ja sen vuoksi uskomme, että HarrastusSankarit –toiminta tulee onnistumaan myös kouluympäristössä.

HarrastusSankarit –toiminta on tarkoitus aloittaa syyskuussa 2018. Tämän hetkellä vapaa-aikapalveluiden henkilöstöresursseilla voimme aloittaa HarrastusSankarit-toiminnan kolmella rastipisteellä. Rastipisteissä olisivat töissä kaksi nuoriso-ohjaajaa sekä Liikkuva koulu –hankkeen liikunnanohjaaja. Liikkuva koulu –hankkeen liikunnanohjaaja vastaa myös koulukierron koordinoinnista ja yhteydenpidosta kouluihin. Tällä hetkellä HarrastusSankarit –toiminnalle laaditaan tarkempaa aikataulutusta koulukiertojen suhteen ja pohditaan sitä mille ikäryhmälle HarrastusSankarit –toimintaa järjestetään. Kirkkonummella on viisitoista peruskoulua, joten tämän hetkellä sapluunalla tavoitamme vasta murto-osan koululaisista. Kannattaa kuitenkin muistaa, että kehittämistyö on helpompi aloittaa pienestä ja kasvattaa toimintaa matkan varrella syntyneiden ideoiden ja kehittämistarpeiden vuoksi. HarrastusSankarit –toimintaan on tarkoitus kytkeä harrastushaku.fi –palvelun esille tuominen ja markkinoiminen, jolloin itse harrastaja tietää mistä harrastustarjontaa voi seurata ja harrastushaku.fi-palvelu saa näkyvyyttä.

5.5 Harrastushaku.fi -palvelu

Kirkkonummella harrastusten tarjoajat keskittyvät kolmeen kuntakeskukseen: keskustaan, Masalaan ja Veikkolaan. Kirkkonummella lapsia ja nuoria asuu myös kuntakeskusten haja-asutusalueilla, jolloin harrastuksiin osallistumiseen vaaditaan aktiivisia aikuisia, jotka kuljettavat lapsia harrastuksiin ja niistä pois. Haja-asutusalueilla harrastustoimintaa järjestetään lähinnä kyläntaloilla niitä ylläpitävien yhdistysten jäsenistölle. Kuntakeskuksissa harrastustoimintaa tarjotaan erityisesti erilaisten yhdistysten, järjestöjen, kunnan omien toimijoiden ja yksityisten järjestäminä. Mutta mistä mahdolliset asiakkaat saavat tietoa näistä kaikista mahdollisuuksista? Toimijoilla on omia tiedotuskanaviaan: internet-sivut, sosiaalisen median kanavat, lehdet jne. Ja toisaalta löytyy toimijoita, joilla vastaavanlaisia tiedotuskanavia ei ole lainkaan. Liikuntapalvelut ja muutamat liikuntayhdistykset perustivat kolme vuotta sitten yhteisen Facebook-sivun Kirkkonummi Liikkuu – Kyrkslätt rör på sig sekä Kirkkonummen kansalaisopisto hallinnoi ja ylläpitää Move it 3-sivustoa, jossa sivustojen päivittäjinä toimivat usean eri tahon toimijat yksityisistä yrityksistä yhdistyksiin. Sivustojen perusajatuksena oli, että kuntalaiset näkisivät liikuntaharrastuksia ja –tapahtumia koottuna yhdestä kanavasta. Sivustojen ylläpitäminen osoittautui hankalaksi, koska päivittäjillä on yksinkertaisesti liian vähän aikaa. Sivustojen markkinointiin ei myöskään kiinnitetty tarpeeksi huomiota, jolloin kummastakaan sivustosta ei tullut suosittua kuntalaisten keskuudessa. Sivustoille tulisiikin tehdä viestintä- ja/ tai markkinointisuunnitelma, jolloin tiedottaminen olisi hallittua ja tietoisuus palveluista leviäisi laajalle yleisölle. Tällä hetkellä molemmat sivut keskittyvät pelkästään liikuntaharrastusten ja tapahtumien esittelemiseen, jolloin monet muut harrastustoiminnot jäävät näiden sivustojen ulkopuolelle eikä näin ollen näistä kahdesta ole apua lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisessä.

Alkuvuodesta 2018 Kirkkonummi liittyi mukaan Helsingin kaupungin ylläpitämään Harrastushaku.fi –palveluun. Harrastushaku.fi –palvelussa esitellään lapsille, nuorille ja lapsiperheille suunnattuja Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunkien tarjoamia harrastuksia sekä erilaisten nuorten järjestöjen ja yritysten järjestämiä harrastustoimintoja. Vuoden 2018 aikana Harrastushaku.fi –palvelua on tarkoitus lähteä kehittämään yhteistyössä palveluun liittyvien ja palvelussa olevien kuntien ja kaupunkien sekä ME-säätiön kanssa. Tavoitteena luoda avoimen lähdekoodin turvin entistäkin käyttäjäystävällisempi palvelu päivittäjille kuin itse käyttäjillekin.

Nykyisen Harrastushaku.fi –palvelun käyttöönottoaminen ei maksa kunnalle rahallisesti mitään, vaan palveluun liittyminen on maksutonta. Seuraavien vuosien aikana palvelun kehittämiseen tulee varautua myös rahallisella panostuksella, mutta huhtikuussa 2018 meillä ei ole vielä tietoa siitä kuinka paljon rahaa kehittämistyöhön vaaditaan. Tällä hetkellä ei ole tietoa myöskään siitä, että tuleeko palvelua käyttäville kunnille muita vuosittaisia käyttökustannuksia. Taloudellisen resurssoinnin lisäksi palvelun käyttöön liittyy henkilöresurssointia, sillä palvelun käyttöönottamiseen liittyy kuntatason koordinoitua. Kirkkonummella esimerkiksi nuoriso- ja liikuntapalveluissa yhden työntekijän työtehtäviin tulee osoittaa Harrastushaku.fi –palvelun hallinnointi, joka käytännössä tarkoittaa sitä, että kyseinen työntekijä toimii palvelun pääkäyttäjänä jakaen muille kirkkonummelaisille tahoille käyttäjätunnukset, kouluttaen palvelun käyttämiseen, toimien Kirkkonummen kunnan edustajana mahdollisissa yhteistyöpalavereissa muiden kuntien ja kaupunkien kanssa sekä vastaten palvelun markkinointiin ja tiedottamiseen liittyvästä koordinoinnista.

Jotta Harrastushaku.fi –palvelusta tulisi elävä ja kuntalaisia palveleva Kirkkonummella, palveluun tulee saada päivittäjiä mahdollisimman useilta eri tahoilta. Ensiksi sivistys- ja vapaa-aikatoimen tulosalueilla tulee tehdä arviointia siitä kuka tai ketkä päivittävät Harrastushaku.fi –palveluun toimintoja ja seuraavat niiden ajantasaisuutta. Kunnassa toimivien seurakuntien, yleishyödyllisten järjestöjen ja yhdistysten kohdalla toimijoille tulee antaa myös tarpeeksi tietoa siitä miksi Kirkkonummen kunta on lähtenyt mukaan palveluun, miten palvelu toimii ja miksi heidän kannattaisi liittyä palveluun mukaan päivittämään omaa toimintaansa. Kunnassa tulee miettiä myös sitä, että kuinka saisimme mukaan sellaisia toimijoita, joilla on toiminnassaan hyvin vähän vapaaehtoistyöntekijöitä. Parhaimmillaan toimiessa Harrastushaku.fi –palvelun paras puoli on siinä, että harrastajat, huoltajat sekä eri toimijat näkevät yhdestä palvelusta millaisia harrastuksia on tarjolla kunnan eri alueilla sekä toimintaa järjestävät hahmottavat kuinka paljon toimintaa kunnassa järjestetään ja tätä tietoa voi mahdollisuuksien mukaan hyödyntää jopa toiminnan kehittämisessä.

Harrastushaku.fi –palvelun käyttöönottoaminen on alkanut kunnassa siten, että vapaa-aikapalveluiden suunnittelija sai järjestelmään käyttötunnukset helmikuussa 2018. Lisäksi on sovittu, että vapaa-aikapalvelut kutsuu huhti-toukokuussa 2018 kunnassa toimivia tahoja tapaamiseen, jossa käsitellään palvelun käyttöönottamista. Ennen tapaamista kunnassa tulee käydä vielä keskustelua siitä millä tavoin palvelua markkinoidaan kuntalaisille ja kuka markkinointia kokonaisuudessaan hoitaa. Hyvin tehdyn markkinointi- ja viestintäsuunnitelman avulla palvelusta on mahdollisuus saada loistava palvelu, joka edesauttaa kunnan omia toimijoita ja kunnassa toimivia yhdistyksiä sekä järjestöjä tuomaan esille omaa toimintaansa ja ennen kaikkea kuntalaiset saisivat tietoa siitä, millaisia harrastuksia Kirkkonummella on ja missä niitä järjestetään. Harrastushaku.fi –palvelun yksi hyvä puoli on myös siinä, että sieltä näkee Kirkkonummen naapurikaupunkien Espoon ja Helsingin harrastusmahdollisuuksia, jolloin mieluisan harrastuksen löytäminen helpottuu entisestään.

5.6 Lasten ja nuorten osallisuus

Perustuslain 11.6.1999/731 6 §, Kuntalain 410/2015 §22, Nuorisolain 1285/2016 §8, Liikuntalain 390/2015 §5 ja YK:n lasten oikeuksien sopimuksen artiklan 12 mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Käsitteenä osallisuus kuvaa yhteisöön kuulumista ja sen prosesseihin vaikuttamista, demokratiaa, mukaan ottamista, yhteensopivuutta ja osallistumista. Osallisuus nähdään usein myös syrjäytymisen vastakohtana. Kuntalaisen näkökulmasta osallisuus on vaikuttamista oman elämänsä osa-alueisiin. Lapsiystävällisessä kunnassa alle 18-vuotiaiden osalta osallisuudessa on tärkeintä iän huomioiminen keinojen kehittämisessä. (Isola & Kaartinen & Leemann & Lääperi & Schneider & Valtari & Keto-Tokoi THL 2017, 3.)

Lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisessä lasten osallisuus on erittäin tärkeässä roolissa. Opetus- ja kulttuuriministeriön raportissa (2017:19, 31) ehdotetaan, että valtakunnallinen Koululaiskysely vakiinnutettaisiin valtion rahoituksella lasten ja nuorten kuulemisen keinoksi harrastustoiminnan kehittämiseksi. Koululaiskysely on opetus- ja kulttuuriministeriön vuodesta 2016 alkaen toteuttama kysely, jonka tavoitteena on vuosiluokkien 1-10 oppilaiden kuuleminen harrastustoiveista. Vuonna 2017 kyselyyn vastasi n.120 000 oppilasta 249 kunnasta. Kirkkonummen kunnan koulut eivät olleet vuonna 2017 aktiivisia vastaajia, sillä 15:sta peruskoulusta vain viisi suomenkielistä koulua oli vastannut kyselyyn. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan Kirkkonummen vuosiluokan 8 ja 9 oppilaista 28,5 % eli reilut 300 oppilasta kokee, että asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille. Näin ollen lähes 800 vuosiluokkien oppilasta on sitä mieltä, ettei asuinalueella järjestetä kiinnostavaa toimintaa.

(c) Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2018			
Kouluterveyskysely 2017/ Kirkkonummi			
Perusopetus 8. ja 9. lk	Yhteensä	Pojat	Tytöt
Kokee, että asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa- ajan toimintaa nuorille, %	28,5	33,1	24,7

Kuvio 18. Asuinalueella järjestetään kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille (Kouluterveyskysely 2017)

Koululaiskysely on yksi kuulemisen keino, mutta Kirkkonummella lasten ja nuorten toiveita tulisi saada esiin osallistavimmin keinoin. Se kuinka lapset ja nuoret saadaan mukaan palveluiden kehittämiseen, vaatii uusia ja innovatiivisia keinoja sekä ennen kaikkea meiltä aikuisilta, jotka suunnitellaan ja toteutetaan lasten ja nuorten harrastustoimintaa asennetta siihen, että pyrimme kehittämään osallisuutta ja etsimään keinoja tähän. Lapset käyttävät nykypäivänä tietoteknisiä välineitä monesti meitä aikuisia paljon sujuvammin, joten erilaisia sovelluksia ideoiden keräämiseen ja palautteiden antamiseen tulisikin kehittää lasten ja nuorten näkökulmasta.

Tietoa kerätessäni en löytänyt innovatiivisia sovelluksia ideoiden keräämiseen, vaan edelleen kuulemisen ja osallistamisen apuvälineinä käytetään pitkälti erilaisia paperisia ja sähköisiä kyselylomakkeita. Kirkkonummen kunnan järjestämissä harrastustoiminnoissa käytetään tällä hetkellä hyvin vähän kyselyitä toiminnan kehittämisen apuvälineinä. Koulujen kerhotoiminnan järjestämisessä kysellään koulujen opettajien kautta toiveita siitä, millaisia kerhoja kouluun toivottaisiin, mutta näissäkin kyselyissä hyvin vahvana tulee esille aikuisten näkemykset eivätkä lasten. Kirkkonummella lasten osallisuuden kehittäminen harrastustoiminnassa vaatii meiltä vielä asiaan perehtymistä ja kouluttautumista, jotta pystymme vastaamaan harrastustakuun yhteen tavoitteeseen –lasten ja nuorten osallistamiseen.

5.7 Harrastuspassi kokeilukulttuurin tukemiseksi

Joskus harrastuksen löytäminen on vaikeaa. Syynä voi olla aiemmat huonot kokemukset, paikkakunnalle muutto, terveydelliset, psyykkiset tai sosiaaliset esteet, kustannukset, vaihtoehtojen vähäinen määrä, kiinnostuksen puute tai pelkästään se, ettei lapsi koe tarvitsevänsä harrastusta. Harrastuksen määritelmän mukaan harrastaminen voi olla yksin harrastamista kotona kuten kirjojen lukemista tai elokuvien katselemista tai se voi olla säännöllistä viikoittaista toistuvaa ryhmässä tapahtuvaa toimintaa. Nykyisin esimerkiksi

liikuntaharrastuksien osalta erikoistutaan lajiin varhaisessa vaiheessa ja esimerkiksi kilpatasolla harrastavilla harjoitusintensiteetin kasvun myötä muihin harrastuksiin jää paljon vähemmän mahdollisuuksia. Yksi vaihtoehto harrastuksen löytämiseksi ja erilaisten harrastuksen kokeilemiseksi on harrastuspassi, jota opetus- ja kulttuuriministeriön harrastustyöryhmä ehdottaa raportissaan (2017:19, 39) yhtenä harrastustakuun toteuttamisen toimenpiteenä. Porin kaupunki on onnistuneesti kehittänyt usean vuoden ajan vuosiluokkien 7-9 oppilaille nuorisopassitoimintaa.

Nuorisopassin periaatteena on tarjota ikäryhmittäin maksuttomia kokeilukertoja erilaisiin vapaa-ajan toimintoihin. Passin tavoitteena ei ole pitkäkestoisen harrastustoiminnan takaaminen, vaan erilaisiin toimintoihin tutustuminen ja sitä kautta tarjota nuorille mahdollisuus. Esimerkiksi Porin vuosiluokan 7. oppilaille tarkoitettu Tiäksää-passi oikeuttaa maksuttomiin uintikertoihin, elokuva-, teatteri- ja museokäynteihin, linja-autokyyteihin sekä vaapaaseen pääsyyn tiettyihin tapahtumiin ja otteluihin. Toisaalta Tiäksää-passin yksi suosituimmista toiminnoista on viikoittainen uintimahdollisuus, jolloin siitä voi tulla käyttäjälle pitkäkestoinen harrastus.

Itse passi on älypuhelimella toimiva sovellus, johon ladataan vuosittain vaihtuvat etuudet. Oppilaalla on mahdollisuus saada passista paperinen versio, jos käytössä ei ole henkilökohtaista älypuhelinia. Porin kaupunki vastaa passin sisällön ja teknisen sovelluksen koordinoimisesta sekä kustannuksista. Passin tekninen sovellus on hankittu porilaiselta yritykseltä, Dymo Solutions Oy:ltä, paperisen passin versio ostetaan vuosittain porilaiselta nuorelta. (Nuorsaari 12.10.2017.)

5.7.1 Harrastuspassi Kirkkonummella

Kirkkonummella jokaiselle reilulle 2000 yläkoululaiselle harrastuspassin käyttöönoton takaisi mahdollisuuden kokeilla erilaisia harrastuksia yhdenvertaisesti. Kirkkonummen kunnan näkökulmasta harrastuspassin käyttöönottamiseen isoin asia on mobiilisovelluksen ja siihen liitettävien palveluiden kustannusten huomioiminen. Jos kunta ottaisi harrastuspassin käyttöönsä, kunnan tulisi kilpailuttaa hankinta voimassa olevien hankintaohjeistusten ja -lakien mukaan. Tätä opinnäytetyötä varten vapaa-aikapalveluiden suunnittelija tiedusteli mobiilisovelluksen hintaa suoraan Porin harrastuspassin toimittajalta Dyme Solutions Oy:ltä. Porin harrastuspassin palvelukuvaus on julkista tietoa, mutta palvelun kustannukset ovat salaista tietoa, joita ei voi julkaista osana opinnäytetyötä. Porin nuorisopassin hinnoittelu koostuu kolmesta eri osasta: järjestelmän perustamismaksusta, kunnan asukaslukuun perustuvasta kuukausihinnasta ja nuorisopassiin tuotujen oppilaiden luku-

määrään perustuva kuukausimaksusta. Järjestelmän perustamismaksu maksetaan ainoastaan kerran, kuukausittain on maksettava kuukausimaksua järjestelmän käyttämisestä. (Vainio K. 6.2.2018) Saadun kustannusarvion ja palvelukuvauksen mukaan Kirkkonummen tulee varautua kustannuksiin useamman vuoden ajanjaksolla, jolloin toimintaa voidaan kehittää hallitusti. Passiin liitettävien palveluiden eli esimerkiksi elokuvissa, uimassa, kuntosaleilla, konserteissa jne. käyntien kustannukset tulee myös huomioida harrastuspassin kokonaiskustannuksissa.

Kustannusten lisäksi harrastuspassin käyttöönottamiseen liittyy yhteistyön selvittäminen suomen- ja ruotsinkielisen opetustoimen kanssa mm. oppilastietojen siirtämiseksi harrastuspassijärjestelmään, kuinka oppilaita tiedotetaan harrastuspassien lataamisesta ja paperisten versioiden jakamiseen. Passiin liitettävien palveluiden osalta täytyisi tehdä alkukartoitus kunnassa eli ketkä voisivat olla kiinnostuneita tulemaan mukaan harrastuspassitoimintaan. Porin passissa oli mukana niin yksityisiä yrityksiä, yleishyödyllisiä yhdistyksiä kuin julkisen sektorin toimijoita. Kirkkonummella passiin liitettävät palvelut tulisi huomioida siten, että tarjonta on aidosti suunnattu kaikille lapsille ja nuorille, lähelle heidän omaa asuinalueitaan. Porin mallissa oli mukana mm. maksuttomia linja-autokyytejä, joiden avulla nuorella on mahdollisuus osallistua joihinkin toimintoihin omatoimisesti. Kouluterveyskyselyn 2017 mukaan (Kuvio 16, 41) Kirkkonummen vuosiluokkien 8 ja 9 oppilaista 20,7 prosenttia ilmoitti kokevansa, että harrastuspaikat sijaitsevat liian kaukana. Harrastuspassin käyttöönottamisella ja siihen lisättävillä maksuttomilla julkisen liikenteen matkoilla voisimme kahden vuoden välein arvioida, onko harrastuspassin käyttämisellä kyseisen indikaattorin tuloksiin.

Harrastuspassin hallinnoinnin osalta kunnassa yhden henkilön työtehtäviin tulee kuulua harrastuspassin kokonaiskoordinointi: passiin ladattavien etuuksien mahdollinen kilpailuttaminen ja niiden hankkiminen, etuuksien päivittäminen passeihin, passiin liittyvä tiedottaminen kouluille, oppilaille, huoltajille, etuuksien tarjoajille sekä tiedotusvälineille. Paperisen passin osalta resursseja kuluu vuosittain myös passin suunnittelu- ja painatuskuluihin. Harrastuspassin teknisen toteutuksen osalta pilvipalveluna tuotettava palvelu on kunnan kannalta järkevää, jolloin teknisiin ongelmiin saadaan apua suoraan palvelun tuottajalta. Harrastuspassin kokonaiskoordinaatiosta vastaava kunnassa vastaa myös yhteydenpidosta palvelun tuottajaan.

Harrastuspassitoiminnan kehittäminen Kirkkonummella voisi tulla kysymykseen muuttaman vuoden päästä. Harrastuspassin kokonaiskustannuksiin sekä toiminnan koordinoimi-

seen ei ole tällä hetkellä kunnassa mahdollisuuksia. Harrastuspassin käyttö palvelee ennen kaikkea sellaisia nuoria, jotka etsivät itselleen mieluista harrastusta tai he eivät halua sitoutua vain tiettyyn toimintaan, jolloin se toimisi erinomaisesti yhtenä keinona saavuttaa harrastustakuun tavoitetta.

6 Pohdintaa

Kehittämistyöni pohjautui prosessityöskentelyyn fenomenologis-hermeneuttisen ajattelutapaan, jonka tavoitteena oli ymmärtää harrastustakuuilmiot kokonaisuutena, löytää uutta tietoa ilmiöstä ja siihen liittyvistä asioista. Lisäksi tavoitteena oli saavuttaa käytännöllistä hyötyä vapaa-aikapalveluille lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämisen tueksi. Työni tutkimusprosessi eteni hermeneuttisen kehän tapaan, joka tarkoitti sitä, että minulla oli harrastustakuusta ilmiönä tietynlainen omakohtainen tulkinta eli esiymmärrys. Esiymmärryksen harrastustakuusta prosessin alussa oli se, että aihe oli todella laaja, erittäin ajankohtainen sekä koin sen myös itselleni tärkeäksi. Pikkuhiljaa lähdin syventämään ja kyseenalaistamaan ymmärrystäni saatavilla olevan tutkimustiedon, valtakunnallisten aineistojen ja työyhteisöstä annettujen työtehtävien avulla. Lisäksi minulla kyti tietynlainen sisäinen palo ratkaista harrastustakuun arvoitus Kirkkonummen kunnassa.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta nähtiin ja nähdään toki edelleen yhteiskunnallisena asiana, johon eri tahot pyrkivät vaikuttamaan omien intentioiden eli tarkoituksien kautta. Poliittiseen päätöksentekoon lasten ja nuorten harrastaminen sekä ennen kaikkea siihen liittyvät kustannukset nousivat ajankohtaiseksi aiheeksi vuoden 2017 kuntavaalien kautta, kun Kokoomus teki eri kunnissa ja kaupungeissa valtuustoaloitteita harrastustakuusta. Kirkkonummella valtuustoaloite jätettiin kunnanvaltuuston kokouksessa marraskuussa 2016. Kehittämistyöni prosessi käynnistyi kiinnostuksen heräämisellä aiheeseen vuoden 2017 alussa, kun olin mukana valmistelemassa sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimialan vastausta harrastustakuu –aloitteeseen. Fenomenologis-hermeneuttiselle tutkimusotteelle tyypillisesti otin selvää valtakunnallisten aineistojen avustuksella millaisiin konteksteihin lasten ja nuorten harrastustoiminta kiinnittyi sekä pyrin ymmärtämään ja laajentamaan omaa esiymmärrystäni aiheesta entisestään. Tutkijan roolissa harrastustakuuilmion laajuus yllätti minut täysin varsinkin prosessin alussa, kun valtakunnallisia tutkimuksia, aineistoja ja lehtiartikkeleita harrastuksiin liittyen löytyi todella paljon. Haasteeksi muodostui myös se, että mitä aineistoa kehittämistyössäni hyödynnän ja mitä en. Sanat ”tiedon kaaos” kuvaavatkin kehittämistyön prosessin alkua parhaiten. Prosessin edetessä, hermeneuttisen kehäajattelun avulla minulla oli kuitenkin mahdollisuus siihen, ettei minun tarvinnutkaan valita kehittämistyössä käytettäviä aineistoja etukäteen, vaan minulla oli aina oikeus palata siihen tietoon mitä kussakin hetkessä koin tarvitsevani. Näin ollen saatoin prosessoida tietoja uudestaan ja uudestaan prosessin edettyä. Toisaalta en kyennyt tekemään aineistojen osalta karsintoja, saati valintoja, koska kehittämistyöni aihe ei ollut minulle selkiytynyt tarpeeksi hyvin. Ajattelin aluksi kirjoittavani kehittämistyöni pelkästään liikuntaharrastusten näkökulmasta ja alkuun haarukoin esimerkiksi Kouluterveyskyselyistä

ainoastaan liikkumiseen liittyvää dataa, jonka kautta pääsisin rakentamaan lopulliselle kehittämisetyölle rungon. Tämä ajatus ei kuitenkaan toteutunut, vaan fenomenologis-hermeneuttiselle tutkimukselle tyypillisesti laajaan aineistoon syventyminen kasvatti ymmärrystäni aiheen kokonaisuuteen ja ennen kaikkea siihen liittyviin osiin.

Tutkijan roolissani minulla oli myös alkuun vaikeuksia hahmottaa mihin osa-alueisiin minä itse voisin vapaa-aikapalveluiden suunnittelijana vaikuttaa sekä mitä minulta ja työltäni odotettaisiin. Mietinkin prosessin aikana useaan otteeseen, että keneltä kysyisin neuvoja tai apua työn kokonaisuuden hahmottamiseen, mutta jostain syystä en löytänyt tällaista henkilöä. Keskustellessani oman työyhteisöni tai toimialalla työskentelevien, muiden kuntien asiantuntijoiden tai kuunnellessani lasteni harrastuksiin liittyviä kentänlaitakeskusteluja, ymmärsin, että minun tuli ratkaista tutkimusaihe itse, kuten fenomenologisessa tutkimusotteessa keskeistä onkin. Lopulliseen kehittämistyön aiheeseen vaikutti eniten kuitenkin vapaa-aikapalveluiden harrastustiimissä työskentely ja sieltä tulleiden ajatusten, ideoiden ja selvitystöiden ryöppy. Vuoden 2017 aikana harrastustiimi kokoontui kuusi kertaa ja vuoden 2018 alkupuolella kolmesti. Jokaisen kokouksen jälkeen tiimin tehtäväksi tuli kar- toittaa mm. lasten ja nuorten harrastustoimintaan liittyvää nykytilaa vapaa-aikapalveluiden yksiköiden näkökulmista katsottuina tai selvittää muiden kuntien hyviä käytänteitä. Minun roolini kaikessa tässä oli selvitystöiden tekemisen lisäksi tiedon kerääminen ja kokoami- nen sellaiseen muotoon, että harrastustiimin kokouksissa pystyimme niitä jatkokäsitteli- mään helpommin. Harrastustiimin kokousten välissä kävin vuoropuhelua vapaa-aikatoi- men johtajan kanssa, jotta pystyin hahmottamaan asioihin liittyviä tietoja paremmin ilmiön kokonaisuuteen liittyen ja ennen kaikkea ymmärtäisin käynnissä ollutta prosessia. Feno- menologian mukaan kehittämistyössä onkin kyse loppupuleissa ajattelutavan muutok- sesta, joka syntyy prosessissa, jota ei kukaan pysty tutkijan puolesta nopeuttamaan. Muistankin edelleen sen huumaavan tunteen, kun ymmärsin mistä minun mielestäni kehit- tämistyössäni oli kyse. Sen tärkeimmät tavoitteet olivat sanoittaa harrastustiimin tekemää prosessityötä ja etsiä tälle työlle valtakunnallisten aineistojen avulla tukisanastoa, joiden kautta me kaikki ymmärtäisimme, kuinka paljon tarvitsemme eri tahojen uskomuksia, ar- voja ja käsityksiä harrastustakuun saavuttamiseksi. Tämä ainutlaatuinen tutkimusproses- sin hetki oli esimerkki hermeneuttisen kehän tuomasta mahdollisuudesta prosessimaiseen ajatteluun ja reflektointiin. Työ ei tuotakaan uutta tutkimustietoa, vaan valmiina oleva tutki- musaineisto auttaa harrastustiimiä ja tulosalueen työyhteisöjä soveltamaan sitä lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämiseksi kunnassamme.

Kehittämistyöni toimintaympäristö on Kirkkonummen kunta, jonka palveluksessa olen ollut vuoden 2008 alusta saakka. Nykyisessä työtehtävässäni vapaa-aikapalveluiden suunnittelijana olen ollut jo reilut kuusi vuotta ja sitä ennen työskentelin mm. erityisryhmien liikunnanohjaajana ja lähihoitajana varhaiskasvatuksessa. Tämän kehittämistyön sisältöön vaikuttaneet kokemukset ovat muodostuneet vuosien saatossa, jotka saivat fenomenologisen ajattelutavan mukaisesti merkityksensä kirkkonummelaista harrastustakuuilmiotä tutkittaessa ja kehitettäessä. Se, että minun mielestäni jokainen lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka näkevät lapsen potentiaalin, luo tämän kehittämistyön perustan. Minusta tämä turvallinen aikuinen voi olla myös Kirkkonummen kunta, jonka tehtävänä on ennen kaikkea toimia lapsen harrastuksen mahdollistajana. Kunnan tarjoamat mahdollisuudet ja keinot tulee olla monipuolisia ja erilaisia, sillä jokainen lapsi on omanlaisensa kokonaisuus. Kehittämistyössä tämä tarkoitti sitä, että harrastustiimi ja tutkija itse pyrkivät etsimään keinoja, joita sovelletaan Kirkkonummen kuntaan sopiviksi käytettävissä olevien aineistojen ja muiden kuntien sekä harrastustiimin jäsenten kokemusten avulla. Kaikki keinot eivät siis käy suoraan jonkun toisen kunnan tai kaupungin käytettäväksi, vaan esimerkiksi opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisemien raporttien sekä valtakunnallisten Kouluterveys- ja Koululaiskyselyiden tutkimustuloksia pitää soveltaa siihen tutkimusympäristöön, johon kehittämistyötä tehdään. Kehittämistyöni prosessin aikana oivalsinkin, että tutkimustiedon avulla kehittämistyö saa ennen kaikkea mahdollisuuden ja perustan varsinaisille kehittämistyön toimenpiteille sekä kehittämistyö saa tiedon ymmärtämisen kautta mahdollisuuden pitkäjänteiseen kehittämistyöhön. Tiedon hyödyntäminen on avartanut minua havaitsemaan myös sen, että tulemme tulevaisuudessa tarvitsemaan kehittämistoimenpiteiden toteuttamisen tueksi mittaristoa, jotta pystymme seuraamaan ja arvioimaan kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuutta. Vaikuttavuuden arvioinnin kehittämiseksi tarvitsemme itse aiheesta lisäinformaatiota, jota esimerkiksi minulla ei vielä ole tarpeeksi. Tulevaisuudessa pääsen oppimaan jälleen uutta tietoa. Tärkeässä roolissa vaikuttavuuden arvioinnin taustoittajina ovat mielestäni vapaa-aikapalveluiden tulosityksiköiden vastuuhenkilöt, sillä heillä on toiminnan kokonaisuuden osalta laaja katsomus ja tietämys siitä esimerkiksi mihiin kuntastrategian osioihin sekä tulosityksiköiden omiin toiminnallisiin mittareihin lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen kytkeytyy. Tärkeässä osassa ovat myös luonnollisesti vuoropuhelu niiden toimijoiden kanssa, jotka tarjoavat käytännössä toimintaa. Vuoropuhelun ansiosta mittaristosta laaditaan sellainen, että siihen voivat kaikki eri tahot omilla toimillaan sitoutua ja tavoitteiden toteuttaminen on ylipäättään mahdollista.

Tutkitun tiedon käyttäminen ja sen soveltaminen Kirkkonummen kunnan toimintaympäristöön edesauttaa luonnollisesti päätöksenteon prosesseissa, mutta myös siihen, että työ-

yhteisöjen keskustelukulttuuri kytkeytyy entistä selkeämmin samoille aaltopituuksille. Yhteisen kielen löytämisen kautta esimerkiksi minulla itselläni harrastustiimissä työskentely helpottui alun vaikeuden jälkeen ja tällä hetkellä tiedän tarkkaan oman roolini ja odotukset työtäni kohtaan sekä tiedän, kenen puoleen voin ajatuksissani kääntyä. Mielenkiinnolla odotan, miten pystymme tulevaisuudessa yhdistämään eri tahojen kokemusten verkkoa käytettävissä olevaan tutkimustietoon ja syntykö meille sitä kautta uudenlaisia toimintatapoja harrastustakuun toteuttamiseksi kunnassamme?

6.1 Liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelman hyödyt oppimisprosessiin

Kehittämistyötä tehdessä oivalsin myös mitä meille opiskelijoille on pyritty kertomaan liikunta-alan kehittämisen ja johtamisen koulutusohjelmassa viimeisimmän puolentoista vuoden ajan. Lähiopetusjaksoilla eri alojen asiantuntijaluennoitsijat ja opettajat kertoivat omista näkökulmistaan liikunta-alaan vaikuttavia tekijöitä ja pyrkivät edesauttamaan sitä ymmärrystä, että maailma on täynnä tietoa, jota me opiskelijat voimme oikeasti hyödyntää työssämme ja työyhteisöissä. Tutkittua tietoa tulee analysoida kriittisesti, jotta siitä on hyötyä siihen kontekstiin, jossa toimitaan. Aina ei ole saatavilla tarpeeksi tietoa esimerkiksi oman kunnan palveluista ja niihin liittyvistä osista, jolloin tietoa tulee kerätä myös itse toiminnan kehittämisen tueksi. Lisäksi meidän on mahdollista hyödyntää muiden kuntien ja kaupunkien kehittämiä keinoja. Otamme niistä ensiksi selvää ja sovellamme niitä kunnan toimintaympäristöön. Opintojen suurin anti minulle itselleni oli kuitenkin se, että minulla on jatkossakin mahdollisuus kehittää itseäni ja osaamistani, sillä liikunta-alan vaikutukset ulottuvat kunnassa loppujen lopuksi kaikilla muillakin toimialoilla. Itse liikunta-ala puolestaan voi ottaa oppia vaikkapa markkinoinnista ja viestinnästä. Kirkkonummelaisen harrastustakuun toteuttamisen suhteen tämä muiden alojen tuoma näkökulma on mielenkiintoista, sillä tiedän esimerkiksi nuoriso- ja liikuntapalveluiden organisaation työntekijöillä olevan paljon potentiaalia harrastustakuun toteuttamiseksi niin käytännön ohjauksessa kuin vaikkapa juuri viestinnän suhteen. Esimerkiksi palveluiden näkyväksi tekemiseen tarvitsemme viestintään ja markkinointiin suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä, jotta kirkkonummelaiset lapset ja nuoret löytävät perille juuri heille tarkoitettuihin harrastuksiin. Ja ennen kuin tämä toteutuu, työntekijät kuin myös minä itse tarvitsemme aiheesta lisää tietoa ja koulutusta.

Olen iloinen myös niistä erilaisista keskusteluista muiden opiskelijoiden kanssa, joita syntyi niin yhteisillä kahvitteluhetkillä kuin erilaisten tehtävien kautta. Parasta antia olivat erilaiset näkökulmat liikunta-alasta yksityisen sektorin toimijoilta. Meillä julkisen sektorin toimijoilla olisi opittavaa heidän toimintaympäristöstään esimerkiksi tiedon keräämisestä ja

sen hyödyntämisestä asiakkaille luotavien palveluiden kehittämisessä. Keskusteluissa kävi ilmi, että yksityiset yritykset tai yrittäjät hyödyntävät tietoa juuri siihen mihin he sitä tarvitsevat. Ja jos tietoa ei ole saatavilla, he pyrkivät etsimään sitä itse mahdollisimman nopeasti. Tätä toimintaperiaatetta Kirkkonummellakin tulisi hyödyntää harrastustakuuilmiota kehitettäessä.

6.2 Työskentely harrastustiimissä

Kehittämistyön prosessissa oli mukana työyhteisöni nuoriso- ja liikuntapalveluista sekä vapaa-aikapalveluiden harrastustiimi vapaa-aikatoimen johtajan vetämänä. Harrastustiimin tehtävänä oli ja on jatkossakin lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittäminen vapaa-aikapalveluiden näkökulmasta. Harrastustiimistä saatujen ideoiden, ajatusten ja käytännön selvitystöiden avulla kehittämistyön prosessi sai muotonsa ja ilman harrastustiimiä kehittämistyö olisi todennäköisesti ihan toisenlainen tai sitä ei olisi edes olemassa. Kehittämistehtävässä luvussa viisi esitellyt keinot ovatkin harrastustiimissä prosessoituja keinoja, joissa on hyödynnetty valtakunnallisesti tuotettua tietoa. Minun tehtävä oli tehdä selvitystyötä muiden tiimiläisten kanssa keinojen taustoista ja tuottaa asiaan liittyvää materiaalia kehittämistyön tueksi. Hermeneuttisen ajattelutavan mukaan pyrin kyseenalaistamaan omia ennakkokäsityksiä ja löytämään ajatuksilleni uudenlaisia näkökulmia ja ennen kaikkea tavoitteeni oli ratkaista harrastustakuuilmion arvoitus. Prosessi opetti minua paljon, sillä huomasin kuinka avoimia, idearikkaita ja ammattitaitoisia kollegoita vapaa-aikapalveluissa työskentelee. Oli avartavaa huomata, kuinka joku toinen ajattelee samasta asiasta ihan eri tavalla kuin minä ja tämä puolestaan edesauttoi minua kasvattamaan ymmärrystä harrastustakuun ilmiön ja sen osiin vaikuttavista tekijöistä. Samalla kasvatin ymmärrystäni heidän tekemään perustyöhön. Nautin suuresti yhdessä tekemisestä, sillä sitä kautta sain uusia ajatuksia ja ideoita sekä voimia kehittämistyön taustoittamiseen sekä itse kehittämistyöhön. Suuri haaste tiimityöskentelyn osalta oli se, että meillä oli tietyiltä osin vähän aikaa selvitystöille tai se työaika, jota meillä oli käytettävissä, piti priorisoida perustyöhön. Osa tiimiläisistä teki ja tekee edelleen asiakaspalvelutyötä myös ilta-aikaan, jolloin harrastustiimin kokousajat olivat osalle jäsenistä rajalliset. Minun kohdallani tämä tarkoitti sitä, että suurimman osan tämän kehittämistyön aineistoista ja keinoista prosessoitiin lopulliseen muotoonsa vapaa-ajallani, kuten toki opinnäytetyössä kuuluukin tehdä.

Tavoitteena oli oppia tuntemaan harrastustakuun ilmiö ja siihen vaikuttavat osat sekä tuottaa käytännöllistä hyötyä vapaa-aikapalveluille. Itse opin käyttämään ja soveltamaan tutkimustietoa. Tätä taitoa tulen hyödyntämään tulevaisuudessakin niin lasten ja nuorten harrastustoiminnan kehittämistyössä kuin myös esimerkiksi liikunnanohjauksen kokonaisuus-

den kehittämisessä. Itse toivon suunnattomasti sitä, että otamme käyttöömme Kouluterveyskyselystä saatavaa dataa kehittämistyön tueksi entistä enemmän ja kehitämme mitta-ristoa kehittämistyön vaikuttavuuden arvioimiseksi, jolloin pystymme sitoutumaan entistä paremmin pitkäjänteiseen kehittämistyöhön monien eri tahojen kanssa. Kehittämistyön prosessin aikana yhteisen kielen ja keskustelukulttuurin kehittyminen harrastustiimin jäsenten, nuoriso- ja liikuntapalveluiden henkilöstön ja vapaa-aikatoimen johtajan kanssa ovat yksi esimerkki siitä, kuinka prosessi on vaikuttanut työelämän käytänteisiin. Kehittämistyön fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen kautta kaikki tämä edellä mainittu on tullut meidän tietoisuuteen. Yhteisen keskustelukulttuurin kehittämistyötä kannattaa edelleen jatkaa ja kehittää tietoisesti, sillä sen avulla meidän on tulevaisuudessa helppoa keskittyä yhteisten tavoitteiden luomiseen ja käytännön toimenpiteiden toteuttamiseen. Tulevaisuutta ajatellen olen vääjäämättä pohtinut myös sitä, että kuka tai ketkä koordinoivat ja kehittävät lasten ja nuorten harrastustoimintaa kunnassamme, jos tämän hetkisiin työkuviin ei tehdä muutoksia tai niihin ei yksinkertaisesti pystytä tekemään muutoksia. Kehittämistyö nimittäin vaatii suunnitelmallisuutta ja aikaa, joten voisiko tulevaisuudessa Kirkkonummen kunnan palveluksessa olla harrastuskoordinaattori, jonka pääasiallisena tehtävänä on lasten ja nuorten harrastustoiminnan kokonaisuus ja sen kehittäminen?

6.3 Harrastustakuusta totta?

Kehittämistyön aikana mietin usein, että onko oikeasti koskaan mahdollista saavuttaa harrastustakuun tavoitetta ja onko kehittämistyössä tätä ajattelutaustaa vasten mitään järkeä? Kehittämistyö oli laadullisen tutkimuksen keinoin tuotettu työelämään sovellettu kokonaisuus, jonka tavoitteena oli ratkaista harrastustakuuilmion arvoitus Kirkkonummen kunnassa. Ratkaisiko työni arvoituksen? Mielestäni kyllä. Kehittämistyön aikana ratkaisin sen, että Kirkkonummen kunnalla on arvoituksen ratkaisemiseen tarvittavat työkalut itsellään. Työkalut vaihtelevat sen mukaan mistä tahosta on kyse. Jotta Kirkkonummella harrastustakuun tavoitetta pystytään toteuttamaan, tarvitsemme poliittisen päätöksenteon kautta syntyviä linjauksia mm. siitä, ettei lasten ja nuorten harrastamiseen tarvittavien kunnan hallinnoimien tilojen vuokria koroteta, tilojen käyttöön liittyvät ohjeistukset päivitetään ja tiloja voidaan käyttää laajasti niin koulupäivien kuin koulupäivien jälkeisenä aikana sekä lasten ja nuorten vapaa-ajalla. Myöskään yhdistyksille tarkoitettujen avustusten määrää ei vähennetä ja avustusten kriteeristöissä huomioidaan ns. matalan kynnyksen harrastustoiminnan kehittäminen. Poliittisen päätöksenteon henkilöt ovat omalta osaltaan avainasemassa myös siinä, että harrastustoiminnan kehittämiseen tarvitaan tulevaisuudessa taloudellista pääomaa ja henkilöresurssia, jotta harrastustakuun tavoitetta on ylipäättään mahdollista saavuttaa. Kunnan virkamiehistö on kuitenkin se joukko, joka pystyy vaikuttamaan

eniten arvoituksen ratkaisemiseen. Virkamiehistön tehtävänä on valmistella Kirkkonummen kunnan ympäristöön sovellettua tietoa poliittisen päätöksentekijöiden tueksi, jolloin lasten ja nuorten harrastustoimintaa koskevat päätökset, niihin sitoutuminen ja arvioiminen pohjautuvat tutkittuun ja prosessoituun tietoon. Virkamiesten tehtävänä on edistää ja kehittää yhteistä keskustelukulttuuria eri tahojen välille. Kunnan tehtävänä on myös luoda henkilöstölleen sekä kunnassa toimiville yhdistyksille erilaisia edellytyksiä, jotta harrastustakuuilmioon liittyvät yksittäiset asiat: lasten ja nuorten osallisuus, HarrastusSankarit-toiminta, harrastuspassi, harrastushaku.fi-palvelu ja maksuton matalan kynnyksen harrastustoiminta lopulta muuttuvat käytännön normaaleiksi toimenpiteiksi eivätkä ole enää pelkkä teoreettinen harrastustakuuilmio. Kunnan oma henkilöstö tarvitsee koulutusta, uutta välineistöä, mahdollisesti työnkuvien muutoksia tai työyhteisöön tarvitaan jopa uusia työntekijöitä. Kunnan rooli yhdistystoiminnan mahdollistajana on ennen kaikkea vuoropuhelun lisäämisessä, jotta pystymme tulevaisuudessa yhdistämään kokemuksiamme ja ideoitamme harrastustakuun toteuttamiseksi.

Harrastustakuusta totta –keinoja lasten ja nuorten harrastotoiminnan kehittämiseksi Kirkkonummella kehittämistyön prosessi on edelleen käynnissä eikä prosessille taida koskaan tulla loppua. Huhtikuussa esittelemme vapaa-aikajaostolle harrastustiimin tekemää taustoitustyötä luvussa viisi esitettyjen keinojen osalta. Nykyresurssien avulla voimme ottaa käyttöön elokuusta 2018 alkaen harrastushaku.fi –palvelun sekä aloittaa HarrastusSankarit-toiminnan. Elokuulle olemme lisäksi sopineet vapaa-aikapalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa toteutettavia yhteisiä tapahtumia, joissa lapset ja nuoret pääsevät tutustumaan erilaisiin harrastuksiin Veikkolassa, keskustassa ja Masalassa. Fenomenologiassa päämääränä olikin arvoituksen ratkaiseminen ymmärrettäväksi selvyudeksi, mutta toisaalta arvoituksen ratkaiseminen ei tarkoita sitä, että harrastustakuuilmio ja sen osiin liittyvät asiat olisivat kehittämistyön jälkeen päivänselviä. Päinvastoin, fenomenologisessa tutkimuksessa päädytään usein siihen, että arvoitus synnyttää uusia arvoituksia. Näin kävi myös minun kehittämistyössäni. Kehittämistyössä selvisi, ettei meillä ole tarpeeksi tietoa ja keinoja siihen kuinka osallistamme lapset ja nuoret sekä yhdistykset kehittämistyöhön mukaan. Nämä ovatkin tämän kehittämistyön seuraava arvoitus, jota pääsen innolla työyhteisössäni tulevaisuudessa ratkaisemaan.

6.4 Loppusanat

Tämä kehittämistyön prosessi ei olisi onnistunut ilman harrastustiimin muita jäseniä. Kiitokset Annika, Pia, Satu ja Joni. Harrastustiimin vetäjälle Katjalle iso kiitos siitä, että pusket minua ylittämään ammatillisia rajojani. Isoimman kiitoksen ansaitsee rakas puolisoni Semi, joka vaimon vetäytyessä kirjoittamaan kylpyhuoneen konttoriin toimi muun perheen

huolitsijana. Kehittämistyöni on omistettu minun liikuntaharrastusteni mahdollistajalle, joka menehtyi marraskuussa 2016. Kiitos isä, kun veit minut lentopallo-otteluihin ja yleisurheilukilpailuihin sekä olit ennen kaikkea kiinnostunut minun liikuntaharrastuksistani. Toivottavasti mahdollisimman monella lapsella ja nuorelle olisi yhtä hieno tukija kuin sinä olit minulle.

Kuva 1. Tutkija ja harrastuksen mahdollistaja. Kiuruvesi 1996.

7 Lähteet

Aaltola J. & Valli R. (toim). 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus. Juva.

Alasuutari P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Osuuskunta Vastapaino. Tampere.

Eskola J. & Suoranta J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Isola, A-M. & Kaartinen H. & Leemann L. & Lääperi R. & Schneider T. & Valtari S. & Keto-Tokoi A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. THL 2017. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1

Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:19 Luettavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-465-8>

Kananen J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.

Kananen J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.

Kirkkonummen kunnan hallintosääntö 1.6.2017. Luettavissa: https://www.kirkkonummi.fi/library/files/5954e118c91058b312001be2/hallintos__nt__12.9.2017_.pdf

Kirkkonummen kunnanhallituksen jäsenet 2017-2019. Luettavissa: <https://www.kirkkonummi.fi/kunnanhallitus>

Kirkkonummen kunnan liikuntalautakunnan avustusohjesääntö 10.12.2009 § 104. Luettavissa: https://www.kirkkonummi.fi/library/files/594a258ec91058f2bb00286d/Lii_FI_avustusohje.pdf

Kirkkonummen kuntastrategia 2018- 2021. Luettavissa: https://www.kirkkonummi.fi/library/files/5a3ccf67c91058e31b00076d/Kirkkonummen_kuntastrategia_2018-2021.pdf

Kirkkonummen kunnan tilojen käytöstä perittävän korvauksen perusteet. Kunnanhallitus 1.10.2007 §439. Kirkkonummen kunta.

Kirkkonummen kunnanvaltuutetut 2017-2021. Luettavissa: www.kirkkonummi.fi/kunnanvaltuutetut-2017-2021

Koululaiskyselyn 2017 tulokset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa: http://mi-nedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/viidenne-koululaisista-ilman-mieluisaa-harrastusta-yla-koululaisista-jopa-kolmannes

Kouluterveyskysely 2017. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Sähköinen tulospalvelu: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia>

Kuntalaki 410/2015 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

KUUMA-seutu. Luettavissa <http://www.kuuma.fi/kuuma-seutu>

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 3.8.1992/728 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920728>

Laki vapaasta sivistystyöstä 21.8.1998/632 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980632>

Laki yleisistä kirjastoista 29.12.2016/1492 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>

Liikuntalaki 390/2015 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150390>

Merikivi J. & Myllyniemi S. & Salasuo M. (toim.) Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Valtion liikuntaneuvosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusverkosto ISBN 978-952-7175-17-0 (PDF) Luettavissa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/media_hanskassa.pdf

Metsämuuronen J. 2001. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia-sarja 4. Viro

Miettinen Timo, Pulkkinen Simo, Taipale Joona (toim.) 2010. Fenomenologian ydinkysymyksiä. Hakapaino. Helsinki.

Nuorisobarometri 2015. Luettavissa: <https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2016/01/NuorisobarometriHQ.pdf>

Nuorisolaki 1285/2016: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>

Nuorsaari K. 12.10.2017. Suunnittelija, sivistystoimiala. Porin kaupunki. Sähköposti.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Puronaho K. 2014. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2014:5. Luettavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75232/okm5.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Puusa A. & Juuti P. (toim.) 2011. Menetelmäviidakon raivaajat -perusteita laadullisen tutkimuksen lähestymistavan valintaan. Hansaprint.

Räsänen P. & Anu-Hanna Anttila A-H. & Melin H. (toim.) 2005. Tutkimusmenetelmien pyörteissä sosiaalitutkimuksen lähtökohdat ja valinnat. PS-Kustannus. Juva.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731 Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Suomen UNICEF. Lapsiystävällinen kunta. Luettavissa: <https://www.unicef.fi/unicef/tyomme-suomessa/lapsiystavallinen-kunta-projektiesittely/>

Taloustutkimus TA Oy Kirkkonummen väestöproduktio 2017. Kirkkonummen kunta. Kunnan sisäinen lähde.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Tammi. Helsinki.

Vainio K. 6.2.2018 Dyme Solutions Oy. Sähköposti.

Vilkka H. & Airaksinen T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Tammi. Helsinki.

Vilkkä H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus.

Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa –painopisteenä harrastamisen hinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19. Luettavissa: <http://minedu.fi/julkaisu?pubid=urn:isbn:978-952-263-407-8>

YK:n yleissopimus lasten oikeuksista. Luettavissa https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

8 Taulukko-, kuva ja kuvioluettelot

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Kehittämistyön prosessin taulukko (Kirkkonummi 2018).....28

Kuvaluettelo

Kuva 1. Tutkija ja harrastuksen mahdollistaja. Kiuruvesi 1996.....57

Kuvioluettelo

Kuvio 1. KUUMA-seutu (www.kuuma.fi).....6

Kuvio 2. Kirkkonummen kunta (www.kirkkonummi.fi/tietoa-kunnasta).....7

Kuvio 3. Kirkkonummen kunnan operatiivinen organisaatio (www.kirkkonummi.fi/hallinto).....9

Kuvio 4. Kirkkonummen kunnan luottamushenkilötoimielimet (Kirkkonummen kunnan hallintosääntö).....10

Kuvio 5. Kirkkonummen sivistys- ja vapaa-aikapalvelujen toimiala (www.kirkkonummi.fi/sivistys-ja-vapaa-aikatoimi).....11

Kuvio 6. Harrastuksen määrät Kirkkonummella (Kouluterveyskysely 2017).....17

Kuvio 7. Lapsen ja nuoren päiväharrastamisen mahdollisuudet. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017:19).....18

Kuvio 8. Koululaiskyselyn tulos harrastuksesta (Koululaiskysely 2017).....19

Kuvio 9. Syyt harrastuksen puuttumiselle (Koululaiskysely 2017).....21

Kuvio 10. Kokee harrastukset liian kalliiksi (Kouluterveyskysely 2017).....21

Kuvio 11. Liikkumisen määrittelyt (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19).....21

Kuvio 12. Lasten ja nuorten harrastusten kokonaiskustannusten kehitys (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5).....22

Kuvio 13. Välttämättömät ja välilliset kustannukset (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016:19).....	23
Kuvio 14. Lajikohtaisten kustannusten kehitys 2001-2012 esimerkkilajit (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:5).....	24
Kuvio 15. Maksuttoman matalan kynnyksen kehittämistyön kustannukset (Kirkkonummi 2018).....	40
Kuvio 16. Kokee harrastuspaikkojen sijaitsevan liian kaukana (Kouluterveyskysely 2017).....	42
Kuvio 17. HarrastusSankarit esimerkkaiaikataulu (Kirkkonummen kunta 2018).....	43
Kuvio 18. Tietää asuinalueensa harrastusmahdollisuudet Kirkkonummella (Kouluterveyskysely 2017).....	46
Kuvio 18. Asuinalueella järjestetään kiinnostaa vapaa-ajan toimintaa nuorille (Kouluterveyskysely 2017).....	47